

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ „EDUCAȚIE, REFLECȚIE, DEZVOLTARE”

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. STAN NICOLAE-CRISTIAN

Doctorand:
Naghi (căs. Negru) G. Emilia - Gheorghina

Cluj-Napoca
2018

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ „EDUCAȚIE, REFLECȚIE, DEZVOLTARE”**

**STRATEGII DIDACTICE DE
VALORIFICARE A DIMENSIUNII DE
GEN ÎN EDUCAȚIA TIMPURIE**

REZUMAT

**Coordonator științific:
Prof. univ. dr. STAN NICOLAE-CRISTIAN**

**Doctorand:
Naghi (căs. Negru) G. Emilia - Gheorghina**

**Cluj-Napoca
2018**

TEZĂ DE DOCTORAT – REZUMAT
STRATEGII DIDACTICE DE VALORIFICARE
A DIMENSIUNII DE GEN ÎN EDUCAȚIA TIMPURIE
CUPRINS

Partea întâi: Fundamentarea teoretică

CAPITOLUL I

Dimensiunea de gen în educația timpurie

		1
I.1.	Educația de gen la vârsta timpurie	2
I.1.1.	Concepte de bază ale educației de gen la vârsta timpurie	8
I.1.2.	Scopul educației de gen la vârsta timpurie	12
I.1.3.	Principii de bază, obiective și forme ale educației de gen la vârsta timpurie	18
I.2.	Conceptualizări ale educației de gen la vârsta timpurie	27
I.3.	Dezvoltarea rațional-emoțională și comportamentală a copilului de vârstă timpurie prin educația de gen	35

CAPITOLUL II

Stereotipiile de gen în educația timpurie

II.1.	Politicile educaționale actuale din perspectiva genului aplicate la vârsta timpurie	42
II.2.	Stereotipiile de gen la vârsta timpurie	51
II.3.	Rolul cadrelor didactice în promovarea echității de gen la vârsta timpurie	56
II.4.	Echitatea de gen în curriculumul pentru educația timpurie și în auxiliarele didactice utilizate la vârsta timpurie	59

CAPITOLUL III

Strategii didactice de valorificare a dimensiunii de gen la vârsta timpurie

III.1.	Strategii didactice de realizare a educației de gen la vârsta timpurie	61
III.1.1.	Metode, procedee și tehnici didactice de implementare a educației de gen la vârsta timpurie	66
III.1.1.1	Jocul de gen la vârsta timpurie	70
III.1.1.2	Conversația de gen la vârsta timpurie	80
III.1.1.3	Metoda modelelor de gen la vârsta timpurie	85
III.1.1.4.	Învățarea prin descoperire și cooperare de gen la vârsta timpurie	88
III.1.2.	Mijloace didactice de realizare a educației de gen la vârsta timpurie	95
III.1.3.	Forme de organizare vizibile în realizarea educației de gen la vârsta timpurie	97

Partea a doua: Demersul experimental

CAPITOLUL IV

Investigația constatativă privind utilizarea strategiilor didactice care valorifică dimensiunea de gen la vârsta timpurie

IV.1.	Atitudinea cadrelor didactice față de locul și rolul educației de gen în curriculumul pentru educația timpurie	100
IV.2.	Opinii ale cadrelor didactice cu privire la modernizarea strategiilor didactice aplicate la vârsta timpurie în vederea realizării educației de gen	115

CAPITOLUL V

Cercetare pedagogică privind eficiența jocului de gen și a învățării prin descoperire și cooperare de gen la vârsta timpurie

V.1.	Organizarea cercetării pedagogice privind eficiența jocului de gen și a învățării prin descoperire și cooperare de gen la vârsta timpurie	125
V.1.1.	Obiectivele și ipoteza cercetării pedagogice privind eficiența jocului de gen și a învățării prin descoperire și cooperare de gen la vârsta timpurie	126
V.1.2.	Metodele de investigare folosite în cercetarea pedagogică privind eficiența jocului de gen și a învățării prin descoperire și cooperare de gen la vârsta timpurie	129
V.2.	Etapa preexperimentală - Investigația constatativă	
V.2.1.	Obiectivele experimentului constatativ	133
V.2.2.	Preexperimentul	136
V.3.	Etapa experimentului formativ	
V.3.1.	Investigația experimentală - activități didactice realizate la grupele experimentale	153
V.4.	Etapa postexperimentală - rezultatele intervenției pedagogice - post-experimentale	162
V.5.	Etapa de verificare la distanță – retestul	170
V.6.	Analiza și interpretarea rezultatelor	188
V.7.	Concluziile cercetării pedagogice	192

CAPITOLUL VI

Concluzii	194
------------------	-----

BIBLIOGRAFIE	201
---------------------	-----

ANEXE	210
--------------	-----

CUVINTE CHEIE: gen, identitatea de gen, rolul de gen, diferența de gen, echitatea de gen și egalitatea de șanse în educație, dimensiunea de gen în educație, stereotipul de gen, educația de gen, jocul de gen.

REZUMAT

„Natura ne aseamănă, educația ne deosebește!”

(Confucius)

Societatea se află într-o permanentă dinamică a schimbării, ceea ce înseamnă că factorul educabil trebuie să fie pregătit pentru viitor, iar învățământului îi revine rolul de a se orienta, prin predicții pertinente, spre educația din deceniile următoare. Prin educația timpurie realizată în spațiul românesc actual urmărim să cultivăm capacitatea de a modela schimbarea, prin conturarea unui nou sistem de valori care să conducă spre o evoluție optimă a dinamicilor sociale. „Tot mai conștienți de accelerarea istoriei, unii pedagogi din a doua jumătate a acestui secol și-au pus problema posibilității unor prospecțiuni în viitor, menite să ofere predicții pertinente pentru educația din deceniile următoare.” (*Ion Gh. Stanciu, (2006), p. 263*).

Prezenta lucrare, cu titlul „Strategii didactice de valorificare a dimensiunii de gen în educația timpurie”, abordează rolul strategiilor didactice eficiente, inedite și complexe de analiză și conștientizare a dimensiunii de gen în dezvoltarea cognitivă a copiilor de vârstă timpurie și încearcă să ofere răspuns la următoarele întrebări:

1. Care sunt strategiile didactice care valorifică dimensiunea de gen la vârsta timpurie?
2. Cum se diferențiază aceste strategii didactice de realizare a educației de gen în funcție de nivelul de vârstă al copiilor?

Această lucrare are la bază ipoteza conform căreia aplicarea în grup a strategiilor didactice euristice care valorifică dimensiunea de gen contribuie la dezvoltarea cognitivă a preșcolarilor de diferite vârste, precum și următoarele variabile: variabila independentă-strategii didactice euristice care valorifică dimensiunea de gen; variabila dependentă-gradul de dezvoltare cognitivă al copiilor de vârstă timpurie.

În ceea ce privește structura lucrării, aceasta cuprinde șase capitole:

CAPITOLUL I

Dimensiunea de gen în educația timpurie

Capitolul I tratează elementele specifice educației de gen la vârsta timpurie. Finalitățile educației timpurii (de la naștere la 6/7 ani), stabilite ținându-se cont de tendințele actuale în pedagogie, de evoluția sistemului de învățământ preșcolar din ultimii ani, cu deschidere spre abordarea integrată a activităților desfășurate la vârsta timpurie în grădiniță, spre metoda

proiectelor precum și spre educația de gen, sunt următoarele: dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a personalității copilului, în funcție de ritmul propriu și de trebuințele sale, sprijinind formarea autonomă și creativă a acestuia; dezvoltarea capacității de a interacționa cu alți copii, cu adulții și cu mediul pentru a dobândi cunoștințe, deprinderi, atitudini și conduite noi; descoperirea, de către fiecare copil, a propriei identități, a autonomiei și dezvoltarea unei imagini de sine pozitive; sprijinirea copilului în achiziționarea de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini necesare acestuia la intrarea în școală și pe tot parcursul vieții.

Pornind de la faptul că, Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, în capitolul IV, art. 67 (1) prevede următoarele: „Curriculumul național pentru educația timpurie este centrat pe dezvoltarea fizică, cognitivă, emoțională și socială a copiilor, respectiv pe remedierea precoce a eventualelor deficiențe de dezvoltare”, constatăm că accentul pus pe formarea personalității, pe respectarea particularităților individuale și pe tratarea diferențiată, constituie o prioritate a sistemului actual de învățământ românesc, care promovează implicit respectarea particularităților de gen și își propune ca principiu de organizare echitatea și egalitatea de șanse.

Așadar, educația de gen, așa cum este definită în Dicționarul praxologic de pedagogie, (*Mușata Dacia-Bocoș (coord.), Ramona Răduț-Taciu, Cornelia Stan, (2016), p.33*), este acel „tip de educație care susține luarea în considerare a diferențelor de gen, a abilităților specifice, a atitudinilor și comportamentelor referitoare la rolurile de gen, în abordarea dezvoltării indivizilor. Educația de gen debutează odată cu formarea la copiii de 2-3 ani a identității de gen, ca urmare a interacțiunilor dintre sine și ceilalți și a constatării unor asemănări și deosebiri, a unor roluri specifice etc. În realizarea educației de gen sunt relevante următoarele aspecte: promovarea echității de gen și de șanse egale; asigurarea de șanse egale de realizare și autorealizare a potențialului individual feminin și a celui masculin; proiectarea, elaborarea și implemetarea unor strategii educaționale/ pedagogice/ didactice adecvate, care să promoveze relații educaționale reciproc benefice; formarea identității și sensibilității de gen; depășirea atitudinilor tradiționale rigide și a prejudecăților promovate cultural cu privire la socializarea de gen; valorificarea socializării de gen în vederea dobândirii (învățării și interiorizării) identității de gen; încurajarea comportamentelor și atitudinilor de gen dezirabile din punct de vedere educațional, didactic, social și cultural”.

Compatibilizarea europeană a curriculumului național pentru educația timpurie; orientarea spre învățarea creativă; stabilirea de relații de colaborare între grădiniță, pe de o parte și comunitatea economică, administrativă și culturală, pe de altă parte; utilizarea infrastructurii digitale în mediul educațional; aplicarea unui management școlar autonom și

original care să permită implementarea unor proiecte de parteneriat școlar internațional, constituie repere ale unei educații timpurii de viitor. Educatoarele/educatorii, în întreg demersul didactic pe care îl întreprind, parcurg concret mai multe etape atât în proiectarea activităților cât și în desfășurarea lor propriu-zisă, având ca punct de plecare curriculumul pentru învățământul preșcolar, care conturează patru mari direcții de schimbare, respectiv: diversificarea strategiilor de predare-învățare-evaluare; mediul educațional; rolul familiei; perspectiva dezvoltării globale a copilului cu accent pe domeniile de dezvoltare- motor, cognitiv – senzorial, limbaj și comunicare, autonomie și deprinderi de autoservire.

Astfel, educația de gen la vârsta timpurie constituie un instrument important în procesul de instalare a egalității și echității civice la copii, în cadrul căreia cooperarea și respectul reciproc constituie dimensiuni de bază.

Dimensiunea de gen în educația timpurie constituie un element subsumat unui proces investigativ care este abia la începuturi. Totodată, imaginea de sine a copilului, în raport cu genul, se formează încă de la vârste timpurii, iar structura trăsăturilor de gen urmează calea stereotipizării: băieții sunt considerați puternici, curajoși, cu inițiativă, de la care se așteaptă să ocrotească, iar fetele sunt considerate ca fiind mai atente la nevoile băieților, sensibile, comunicative, grijulii, cu manifestări artistice.

În grădiniță, copiii desfășoară activități pec entre de interes, individuale, în echipe, în perechi sau în grup. Din practica educațională este cunoscută preferința fetelor de a se juca în perechi, în timp ce băieții se organizează în grupuri largite de joc. Preferința băieților pentru jocul în grup le dezvoltă abilități de colaborare, dar și de competiție; pentru fete, jocul în perechi le dezvoltă capacitățile de comunicare și afectivitate. Fetele sunt mai atente în alegerea partenerii/ partenerului de joacă, în timp ce pentru băieți acest lucru se petrece mai degrabă întâmplător, condiția fiind o preferință comună pentru același tip de joc. Sugestiile pedagogilor sunt de a încuraja fetele pentru jocul în grup și băieții pentru jocul în perechi. Ceea ce ne definește ca femei sau bărbați reprezintă un lung șir de experiențe de învățare socială, în familie, în cercul de prieteni, în grădiniță, în școală, în comunitate sau în alte contexte.

Ca instituție socială și educațională, grădinița reprezintă un important laborator al proceselor de construcție de gen la copiii de vârstă timpurie. Din această perspectivă, modul în care sunt organizate experiențele de învățare, atât prin conținutul lor explicit sau implicit, cât și prin modelele de activitate cognitivă și de interacțiune socială pe care le presupun, pot exercita influențe semnificative asupra conștientizării și interiorizării genului și implicit a rolurilor de gen.

Este de presupus că există însă o serie de strategii didactice euristice care au un potențial mai ridicat de favorizare a construcțiilor specifice genului, altele fiind neutre la această dimensiune sau o ignoră. Selectarea anumitor strategii didactice euristice reprezintă așadar o opțiune care poate influența modul în care se realizează educația de gen la copiii de vârstă timpurie. Conștientizarea genului presupune un tot unitar de procese psihologice complexe care implică elemente precum caracteristicile individuale, profilul psiho-intelectual, interesele și aptitudinile fiecărui copil, dar și sociale, bazate pe interacțiunile sociale, în care copilul este subiectul. Ca urmare, din perspectiva psihologică, strategiile didactice euristice care pun accentul pe cunoașterea, respectarea și valorificarea caracteristicilor individuale ale copiilor valorifică în mai mare măsură dimensiunea de gen. De asemenea, din perspectiva sociologică, activitățile de învățare care antrenează copiii într-un mediu de interacțiuni sociale cât mai diverse și cât mai apropiate de cele reale, favorizează în mai mare măsură dezvoltarea dimensiunii de gen.

Conform principiului egalității de șanse în educație, este necesar ca strategiile didactice utilizate în activitatea didactică să promoveze valori, practici sau tratamente care să nu introducă discriminări de gen (asupra fetelor, pentru că sunt fete, sau asupra băieților pentru că sunt băieți). În acest sens, strategiile didactice de predare-învățare-evaluare care utilizează în aceeași măsură modele, practici și experiențe de viață atât masculine, cât și feminine, au un potențial mai ridicat de respectare a principiului egalității de șanse în educație din perspectiva de gen.

Astfel, din perspectiva problematicii de gen, principalele probleme cu care se confruntă la ora actuală învățământul românesc preuniversitar ar fi următoarele:

- reticență față de abordarea tematicii de gen în procesul didactic;
- insuficienta informare a cadrelor didactice privind elementele fundamentale specifice educației de gen (definirea conceptelor sex/gen, ereditar/dobândit, echitate de gen/egalitate de gen/șanse);
- asocierea tratării diferențiate de gen ca formă de discriminare în educație;
- numărul scăzut de cadre didactice care valorifică dimensiunea de gen în activitatea la grupă/ clasă și care analizează critic stereotipiile de gen în procesul educativ;
- cazuri frecvente de transformare a atributelor de gen, asociate fetelor sau băieților, în etichetări, cu consecințe negative și pe termen lung asupra dezvoltării imaginii de sine a copiilor, asupra identității de gen;
- lipsa surselor de informare și a programelor de formare a cadrelor didactice, referitoare la educația de gen;

- insuficienta valorificare a dimensiunii de gen la nivelul materialelor curriculare (programe școlare, auxiliare didactice), în sensul promovării echității și a parteneriatului de gen;
- nivelul redus de conștientizare a rolului domeniilor experiențiale în realizarea educației de gen și a importanței acestui tip de educație la toate nivelurile de învățământ.

Câteva concepte de bază ale educației de gen la vârsta timpurie:

Echitatea de gen și egalitatea de șanse în educație = principiu de politică educațională al societății moderne actuale, prin care se urmărește a se respecta dreptul tuturor copiilor de a avea acces egal la educație și de a beneficia de tratament școlar egal, cu posibilitatea acestora de a obține rezultate individuale în funcție de capacitățile intelectuale, fizice, de abilitățile rațional, emotive și comportamentale de care dispun, indiferent de etnie, religie sau mediul socioeconomic și profesional de proveniență.

Dimensiunea de gen în educație = aspect complementar al educației care, prin întreg demersul educațional specific, alături de celelalte dimensiuni ale educației, respectiv educația intelectuală, educația morală, educația fizică, educația estetică, educația religioasă, educația profesională, determină dezvoltarea personalității individului din punct de vedere intelectual, socio-emoțional, moral, fizic etc. cu accent pe faptul că egalitatea dintre bărbat și femeie nu se bazează pe funcțiile pe care aceștia le îndeplinesc, pe rolurile lor sau pe faptul că unii sunt mai valoroși decât ceilalți, ci pe faptul că ambii sunt în întregime oameni.

Stereotipul de gen = prescripția socio-culturală a rolului de gen; „filtru cognitiv care surprinde diverse însușiri ale grupurilor sau persoanelor, pe unele accentuându-le, pe altele ignorându-le, în funcție de context, motivație, dispoziția afectivă a celui care prelucrează informațiile.” (*Elena Stănculescu, (2003, p.5).*)

Educația de gen = tip de educație care vizează formarea și dezvoltarea individului prin valorificarea abilităților specifice fiecărui gen, în vederea formării atitudinilor și comportamentelor de gen dezirabile din punct de vedere psiho-educational, social și cultural.

Jocul de gen în educație = este activitatea prin care copiii recrează relațiile interumane în afara activităților utilitare, ocupând o mare parte din regimul unei zile de grădiniță și totodată, integrează ipostaza de joc de gen – care vizează formarea și dezvoltarea identității de gen, ipostaza de joc de creație – care vizează dezvoltarea creativității copiilor, cu ipostaza de joc cu reguli – care vizează dezvoltarea altor laturi ale personalității copiilor. Jocul de gen este activitatea care dă specific atât educației de gen cât și vârstei timpurii. Jocul de gen îl angajează total pe copil cu toate resursele sale, îi stimulează dezvoltarea individuală și efortul de formare și de perfecționare. Acest tip de joc dezvoltă posibilitățile de învățare sistematică

și a celor de muncă, în funcție de particularitățile de gen specifice. Datorită rolului pe care îl are în viața copilului, jocul de gen poate fi folosit de către adult ca metodă, procedeu sau formă de organizare a educației de gen la vârsta timpurie.

CAPITOLUL II

Stereotipiile de gen în educația timpurie

Capitolul II vizează aspecte fundamentale legate de politicile educaționale actuale din perspectiva genului aplicate la vârsta timpurie, de stereotipiile de gen și de rolul cadrelor didactice în promovarea echității de gen la această vârstă.

La copiii de vârstă timpurie, consecința conștientizării genului o constituie segregarea. Așadar, în timpul alocat jocurilor și activităților liber alese din grădiniță se observă cum fetele se grupează cât mai aproape de educatoare/educator, în jurul mesei de scris, la centrul bibliotecă, la centrul teatru, iar băieții se strâng cât mai departe de educatoare, în colțul cu piese de construit, cu mașini sau se implică în orice activitate care presupune mișcare.

Dacă până la vârsta de doi ani copiii nu manifestă preferințe de gen pentru partenerii de joacă, de la trei ani acest lucru se schimbă rapid, respectiv fetele sunt cele care inițiază segregarea, acestea fiind atrase de persoanele care au un stil asemănător de a interacționa, spre deosebire de băieți care sunt mai agresivi și care luptă pentru jucăria lor. Segregarea pe genuri este întreținută pe toată perioada copilăriei.

„La finalul grădiniței, copiii petrec doar 9% din timpul lor de joacă cu copii de sex opus, ”fabricând” cele două culturi separate care persistă pe toată durata copilăriei”. (*Eleanor E. Maccoby, (1998), p. 22*).

Echitatea genurilor se poate învăța, iar studiile arată că profesorii/ educatorii care conștientizează faptul că uneori sunt subiectivi, părtinitori și care, în urma unor programe de formare continuă și-au însușit metode și tehnici de depășire a stereotipurilor de gen, ajung să îi trateze, din acest punct de vedere, în mod egal pe copiii de la clasă/ grupă. Rezultatele slabe ale unui copil în diferite domenii precum matematică, scris sau științe exacte nu ar trebui să aibă drept scuză genul. Este important ca așteptările să fie menținute constant la înălțime, de către cadrele didactice și părinți, pentru toți copiii.

Având în vedere diferențele dintre fete și băieți, se remarcă rolul esențial al cadrului didactic de a valorifica la maximum punctele forte și punctele slabe ale acestora, precum și rolul educației de egalizator – orice copil, fată sau băiat, cu educația adecvată și cu un mediul suportiv, poate să se dezvolte armonios, să obțină performanțe și să se integreze în comunitate/societate.

Strategii didactice de valorificare a dimensiunii de gen la vârsta timpurie

Capitolul III cuprinde elementele specifice ale strategiilor didactice de valorificare a dimensiunii de gen la vârsta timpurie, respectiv caracteristicile următoarelor metode și procedee didactice – jocul de gen, conversația de gen, metoda modelelor de gen, învățarea prin descoperire și cooperare de gen; mijloace didactice și forme de organizare vizibile în realizarea educației de gen la vârsta timpurie. La vârsta timpurie, având în vedere că majoritatea interacțiunilor din grupurile de copii se desfășoară în contexte ludice, jocul de gen are un rol esențial în viața cotidiană a copiilor, atât ca formă de organizare a procesului instructiv-educativ din grădiniță, cât și ca metodă activ-participativă de predare învățare.

Jocul de gen (gender playing- Ann Pelo, (2008), p.67), reprezintă activitatea prin care copiii recrează relațiile interumane în afara activităților utilitare, integrând elemente specifice jocurilor de creație, de rol, de construcție și de mișcare.

Privit ca metodă, jocul de gen face parte din categoria metodelor active de predare-învățare și se bazează pe simularea unor activități, relații, roluri, etc.

Prin aplicarea acestei metode didactice, copiii de vârstă timpurie devin actori ai vieții sociale pentru care se pregătesc, deoarece, în perspectivă, aceștia vor ocupa anumite statute profesionale și culturale în societate.

Jocul de gen contribuie, prin exersarea rolurilor de gen, la formarea de competențe, abilități, atitudini, comportamente, convingeri la copiii de vârstă timpurie.

Demersuri metodice:

Orice problemă de gen poate deveni joc de gen, dacă realizează un scop sau o sarcină din perspectiva educației de gen. Scopul jocului de gen se formulează în legătură cu cerințele curriculare pentru grupa respectivă, convertite în finalități de joc.

Formularea trebuie să fie clară și să oglindească problemele specifice impuse de organizarea jocului respectiv. O formulare corespunzătoare determină o bună orientare, organizare și desfășurare a activității cu tematică de gen.

Sarcina jocului de gen este legată de conținutul acestuia, de structura lui, referindu-se la ceea ce trebuie să facă în mod concret copiii în timpul jocului, respectiv identificarea elementelor comune genurilor feminin și masculin, diferențele fizice dintre fete și băieți, asemănări și deosebiri între stilurile de îmbrăcăminte ale fetelor și cele ale băieților, asemănări și deosebiri între jucăriile fetelor și cele ale băieților etc. pentru a realiza scopul propus, respectiv promovarea echității și a egalității de gen și șanse.

Sarcina jocului de gen reprezintă esența activității respective, antrenând intens operațiile gândirii (analiza, sinteza, comparația, abstractizarea, generalizarea), dar și imaginația copiilor de vârstă timpurie.

Jocul de gen cuprinde și rezolvă cu succes, de regulă, o singură sarcină didactică. Sarcina didactică a jocului de gen constituie elementul de bază, prin care se transpune, la nivelul copiilor de vârstă timpurie, scopul urmărit în activitatea respectivă.

Jocul de gen folosește elemente de joc în vederea realizării sarcinii propuse.

În jocurile de gen se pot alege și utiliza cele mai variate elemente de joc:

- întrecerea individuală și pe grupe mixte de copii, din punct de vedere al genului;
- cooperarea între participanții de același gen sau de genuri diferite;
- recompensarea rezultatelor bune;
- penalizarea erorilor;
- adresarea de aplauze, cuvinte stimulative.

O parte din aceste elemente se utilizează în majoritatea jocurilor desfășurate în grădiniță, respectiv în jocurile didactice, jocurile de creație, jocurile logice, jocurile de mișcare, jocurile de construcție etc., în funcție de conținutul jocului. Important este ca elementele de joc să se împletească strâns cu sarcina didactică a jocului de gen și să mijlocească realizarea ei în cele mai bune condiții.

Jocul de gen folosește un conținut accesibil și atractiv. Conținutul jocului de gen trebuie să fie accesibil, recreativ și atractiv prin forma în care se desfășoară, prin mijloacele de învățământ utilizate, prin volumul de cunoștințe la care se apelează.

Jocul de gen utilizează reguli de joc, cunoscute anticipat și respectate de copiii de vârstă timpurie. Regulile de joc sunt propuse de educatoare/educator sau sunt din cele cunoscute, în general de către copii. Reușita jocului de gen este condiționată de proiectarea, organizarea și desfășurarea lui metodică, de modul în care educatoarea/educatorul poate să asigure o concordanță deplină între toate elementele lui.

Partea a doua: Demersul experimental

CAPITOLUL IV

Investigația constatativă privind utilizarea strategiilor didactice care valorifică dimensiunea de gen la vârsta timpurie

Capitolul IV se referă la metodologia cercetării, cu prezentarea datelor obținute în etapa constatativă a studiului. Experimentul propriu-zis a fost precedat de studierea opiniei cadrelor didactice cu privire la locul și rolul educației de gen în curriculumul pentru educația timpurie. Formarea educatoarelor/educatorilor, este parte integrantă din ceea ce se cheamă „formarea formatorilor” și constituie una din principalele preocupări ale învățământului nostru.

Îndeplinirea în cele mai bune condiții a funcțiilor didactice și educative, culturale și sociale ce-i revin educatoarei/educatorului se poate realiza numai în măsura în care aceasta/acesta dispune de o temeinică pregătire psihopedagogică și didactico-metodică.

Munca de mare răspundere pe care o îndeplinește, cere educatoarei/educatorului să posede un larg orizont cultural, să aibă cunoștințe bogate de literatură și artă, din diferite domenii ale științei și tehnicii, să fie în evenimentele vieții social-politice. Acestea îl vor ajuta să stabilească o mai justă corelație între diferite domenii experiențiale, să dea mai multă viață și personalitate activităților sale didactice. Educatoarea/ educatorul trebuie să stăpânească în mod temeinic numeroase și variate cunoștințe din domeniile experiențiale pe care le predă și să aibă o înaltă cultură pedagogică, să stăpânească bine teoria instruirii și a educației, legitățile procesului de învățământ, să posede serioase cunoștințe de psihologia copilului, de igienă școlară și din alte discipline înrudite cu pedagogia.

Obiectivele urmărite în realizarea acestei cercetări au fost:

- aflarea opiniei educatoarelor cu privire la locul și rolul educației de gen în curriculumul pentru educația timpurie
- care sunt dificultățile pe care copiii le întâmpină în însușirea cunoștințelor de gen transmise în cadrul activităților pe domenii experiențiale, activităților liber alese, activităților de dezvoltare personală;
- care sunt strategiile didactice de valorificare a educației de gen la vârsta timpurie, care le permit să depășească aceste dificultăți;
- care este locul ocupat de jocul de gen și de învățarea prin descoperire și cooperare de gen în formarea și dezvoltarea unei identități individuale unice;
- aflarea opiniei educatoarelor cu privire la modernizarea metodologiei didactice aplicate la vârsta timpurie;
- în ce măsură cred educatoarele că învățarea prin descoperire și cooperare de gen și jocul de gen contribuie la schimbarea raportului informativ-formativ, în favoarea acestuia din urmă, în realizarea educației de gen la vârsta timpurie.

În această etapă au fost implicate 21 educatoare și antrenați 302 de preșcolari/ 11 grupe de copii (de la grupa mică la grupa mare) de la Grădinița cu P.P. „Ion Creangă” Zalău, cărora li s-a aplicat un chestionar și s-a constatat că implementarea metodelor care favorizează relația nemijlocită a copilului cu obiectele cunoașterii de gen sau cu modele de gen, a metodelor cu caracter practic-aplicativ, practic-experimental, practic-demonstrativ, a metodelor de studiu, de informare, de documentare, a tehnicilor de muncă intelectuală independentă care oferă deschiderea spre autoinstruire, spre învățarea continuă și spre formarea propriei identități implică:

- modificări de strategie didactică;
- regândirea formării educatoarelor/educatorilor prin valorificarea elementelor de gen;
- oferta grădiniței să fie actualizată în raport cu interesele și aptitudinile copilului precum și cu așteptările societății;
- educatoarea/educatorul să adapteze metodele de instruire la nivelul grupei și la gradul de receptivitate al acesteia față de eventuala schimbare în modul de predare conform dezideratelor educației de gen;
- să formuleze întrebări ce stimulează gândirea, creativitatea și legăturile cu viața reală care presupune asumarea de roluri diferite de gen;
- să utilizeze metode de predare în concordanță cu aptitudinile și cu nevoile de învățare ale fiecărui copil, indiferent de genul său, și cu punctele sale tari;
- să aducă, în grupa de copii, o atitudine de încurajare și să dezvolte la aceștia încrederea în forțele proprii, în funcție de particularitățile de gen; educația de gen să țină seama și de capacitățile copiilor și de standardele impuse prin curriculum național pentru educația timpurie.

Selecția și combinarea metodelor, procedeele, mijloacelor didactice și a formelor de organizare aplicabile în activitățile didactice cu tematică de gen trebuie gândite în funcție de anumiți parametri, de anumite condiții ale învățării, respectiv: obiective didactice; unități de instruire; particularitățile cantitative și calitative ale grupului școlar; caracteristicile sale psihologice; timp de învățare; experiența și factori de personalitate ai educatoarei/educatorului; dotarea materială.

Oferirea posibilității copiilor de a deveni persoane active în actul învățării, implică atât îmbunătățirea practicilor existente, cât și dezvoltarea unor abordări noi și variate.

În scopul cunoașterii preocupărilor educatoarelor/educatorilor pentru utilizarea unor metode orientate către utilizator în vederea valorificării caracteristicilor specifice genurilor umane, s-a aplicat chestionarul nr. 3.IV.2 unui număr de 69 de educatoare, de la Grădinița cu PP „Ion Creangă” Zalău (21 educatoare/ 11 grupe de preșcolari), Grădinița cu PP „Căsuța cu Povești” Zalău (16 educatoare/ 8 grupe de preșcolari), Grădinița cu PP „Dumbrava Minunată” Zalău (14 educatoare/ 7 grupe de preșcolari) și de la Grădinița cu PP „Piticii Isteți” Zalău (18 educatoare/ 9 grupe de preșcolari).

Chestionarul nr. 3.IV.2 a cuprins o întrebare cu 5 variante de răspuns pe care cei chestionați au trebuit să le ierarhizeze potrivit propriei concepții.

Scopul aplicării acestui chestionar a fost:

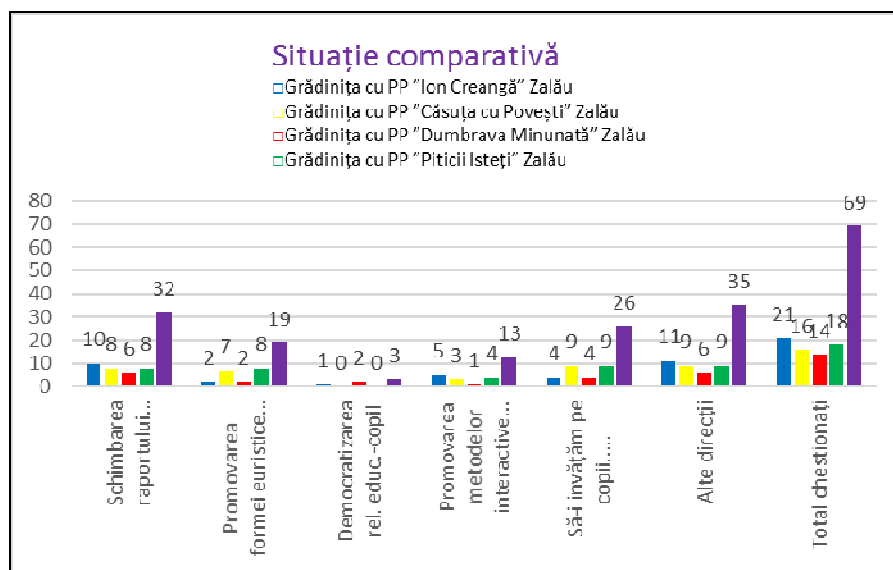
- aflarea opiniei educatoarelor/educatorilor în legătură cu principalele aspecte ale realizării educației de gen la vârsta timpurie și mai ales cu strategia didactică specifică;

- stabilirea ponderii jocului de gen și a învățării prin descoperire și cooperare de gen în cadrul metodelor utilizate de cadrele didactice în vederea valorificării dimensiunii de gen prin activitățile experiențiale, activitățile de dezvoltare personală, activitățile liber alese.

Chestionarul nr. 3.IV.2 a oferit și o variantă „Alte direcții” pentru a da posibilitatea educatoarelor/ educatorilor să indice și alte direcții de modernizare a strategiei didactice. Pe baza acestora s-au conturat noi direcții pentru reflecții teoretice și acțiune practică, noi modalități de organizare, desfășurare și evaluare a activităților didactice cu tematică de gen, astfel încât acestea să devină cât mai eficiente.

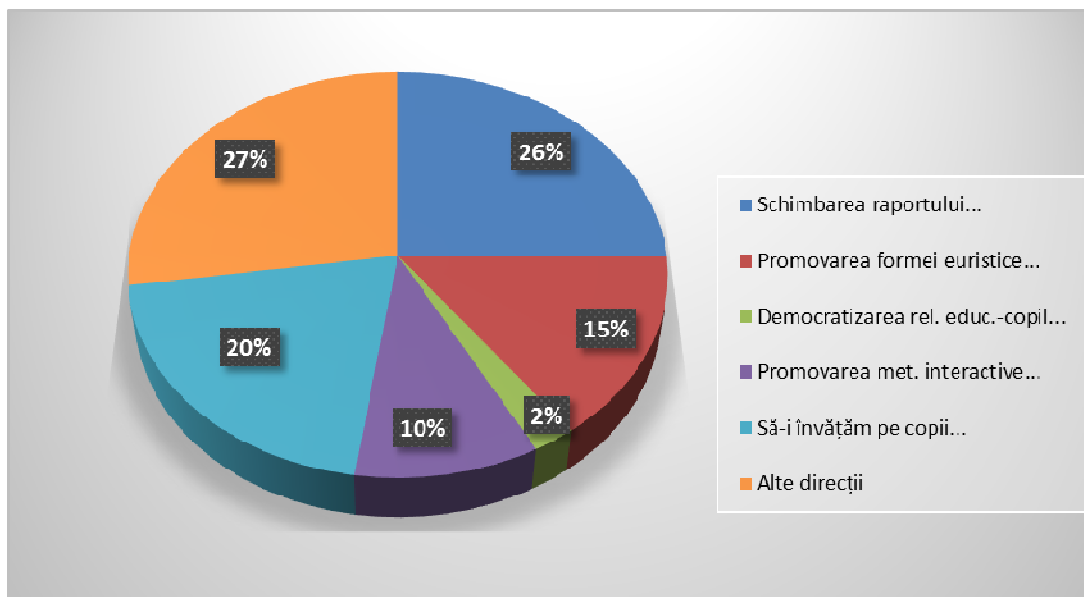
Analizând rezultatele chestionarului constatăm că majoritatea cadrelor didactice cunosc tendințele actuale existente în învățământul românesc, de deplasare a accentului de pe informativ pe formativ, problemă care le preocupă pe 26% dintre educatoarele intervievate, precum și necesitatea abilitării copiilor de vârstă timpurie cu diferite tehnici de învățare eficientă, în vederea realizării autoînvățării și educației permanente de mai târziu, 20%. Imediat după acestea, 15%, se plasează itemul 2, promovarea formei euristice de pregătire a copiilor de vârstă timpurie, care să favorizeze învățarea prin jocul de gen și învățarea prin descoperire și cooperare de gen. Înțelegerea acestui lucru este cu atât mai importantă cu cât predarea, ca rol profesional se va confrunta cu schimbări în decadele următoare: educatoarele/educatorii vor deveni consilieri, mentori și meditari. Rolul lor va fi acela de a-i ajuta pe copii să-și formeze propria identitate de gen, respectiv să-și formeze o personalitate independentă unică și în perspectivă, să devină răspunzători de propria formare.

Figura 11. IV.2. Reprezentare grafică comparativă a rezultatelor înregistrate la chestionarul nr. 3.IV.2

Figura 12. IV.2. Centralizator al rezultatelor înregistrate la chestionarul nr. 3.IV.2

Rezultate centralizate

Revenind la situația comparativă, constatăm că educatoarele chestionate înțeleg astfel lucrurile, un rol jucându-l indubitabil și copiii cu care se lucrează în aceste grădinițe. O pondere destul de mare o ocupă și direcțiile sugerate de educatoare, 27%.

Acestea se prezintă astfel:

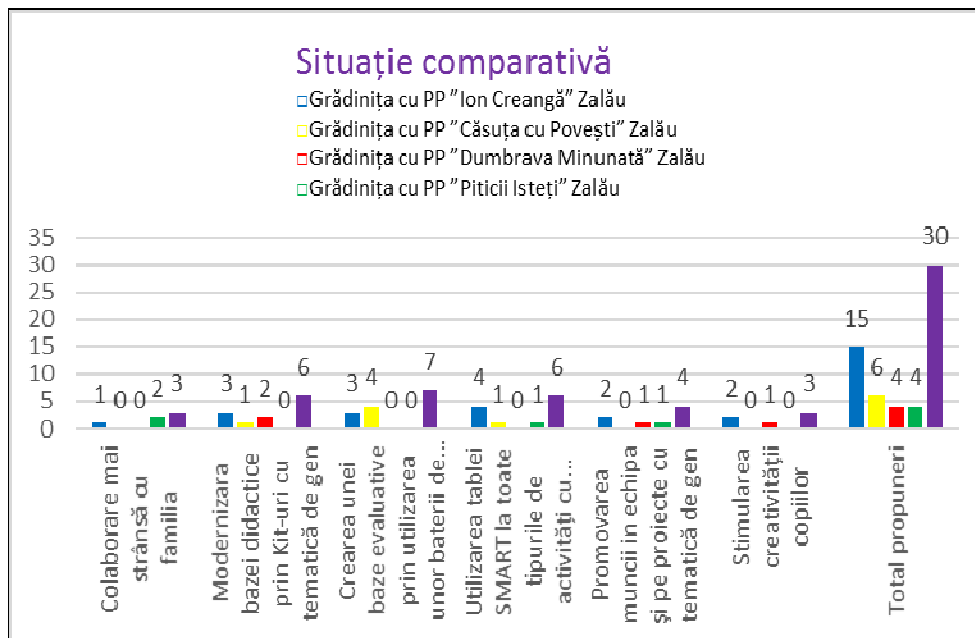
Tabel 7.IV.2. Alte direcții de modernizare a strategiei didactice de valorificare a dimensiunii de gen la vârsta timpurie propuse de educatoarele chestionate/ chestionar nr. 3.IV.2

Nr. crt.	Item	Frecvența răspunsurilor				Total
		Grăd. I.C.	Grăd. C.P.	Grăd. D.M.	Grăd. P.I.	
1	Colaborare mai strânsă cu familia	1	0	0	2	3
2	Modernizarea bazei didactice prin Kit-uri cu tematică de gen	3	1	2	0	6
3	Crearea unei baze evaluative prin utilizarea unor baterii de teste omologate – de tip NEPSY	3	4	0	0	7
4	Utilizarea tablei SMART la toate tipurile de activități cu tematică de gen	4	1	0	1	6
5	Promovarea muncii în echipa și pe proiecte cu tematică de gen	2	0	1	1	4
6	Stimularea creativității copiilor	2	0	1	0	3

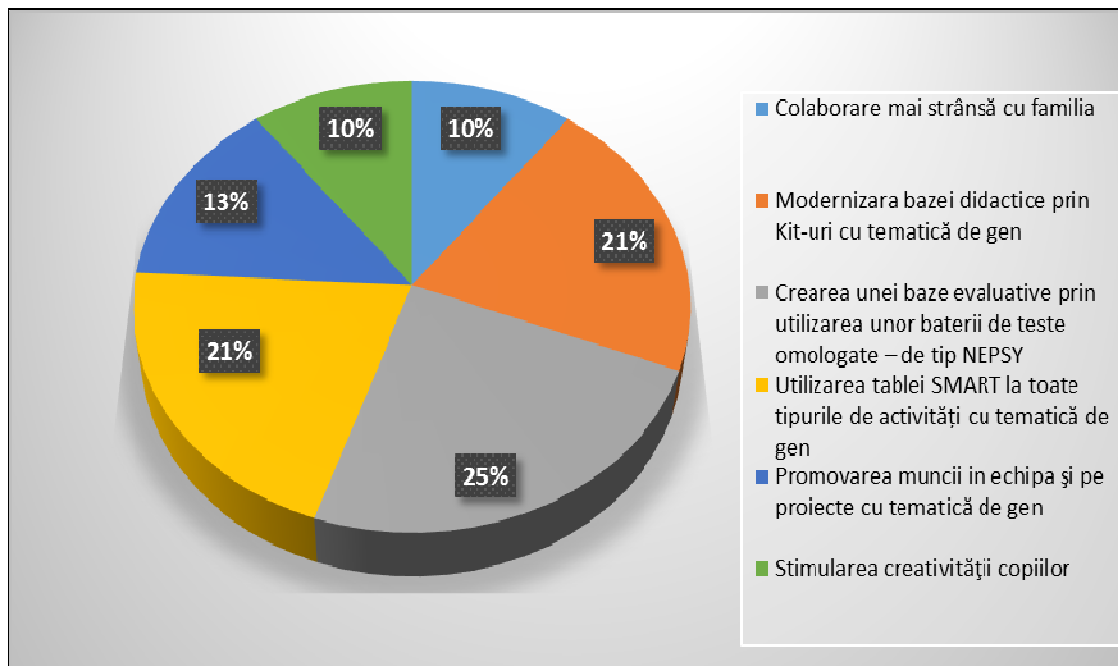
Prima constatare care se impune este registrul relativ larg de propuneri care se fac și diferența dintre unitățile școlare/grădinițele implicate:

Figura 13.IV.2. Reprezentare grafică a răspunsurilor educatoarelor la chestionarul nr. 3.IV.2

Figura 14. IV.2. Reprezentarea grafică a propunerilor educatoarelor de modernizare a strategiei didactice de valorificare a dimensiunii de gen la vârsta timpurie/chestionar nr. 3.IV.2

PROPUNERI

Este cunoscut faptul că la grădinițele menționate învață copii capabili de cele mai înalte performanțe, de aceea educatoarele sunt preocupate de modernizarea bazei didactice prin Kit-uri cu tematică de gen, de utilizarea celor mai moderne tehnologii, printre care și tabla SMART, în toate tipurile de activități didactice cu tematică de gen.

Dar și munca cu copii cu handicap de intelect reclamă de asemenea, o bază materială bogată, acești copii având nevoie de mijloace de învățământ variate, atractive, pentru învățare, pentru captarea și concentrarea atenției și a interesului.

Interesantă ni se pare nevoia cadrelor didactice de a avea o bază de date, de instrumente pentru evaluare, prin utilizarea unor baterii de teste omologate – de tip NEPSY.

Găsim pentru acest procent de 25% două explicații:

- nevoia de feed-back a cadrelor didactice;
- nevoia utilizării unor instrumente științifice de evaluare, cu un grad mare de obiectivitate, moderne, pe măsura schimbărilor care au loc în procesul de învățământ din țara noastră.

Prin urmare, îmbunătățirea calității metodelor și contextelor educaționale, care să favorizeze valorificarea elementelor de gen la copiii de vârstă timpurie, va însemna, în primul rând, însușirea deprinderilor acelor care lucrează în medii educaționale formale și non-formale de a utiliza strategii didactice moderne în activitățile la grupă.

Pentru aceasta considerăm că educatoarele/educatorii ar trebui să se axeze în realizarea educației de gen la vârsta timpurie pe:

- utilizarea de tehnici de evaluare omologate, care țin cont nu doar de cantitatea de informație memorată de copii, dar și de activitățile pe care ei sunt capabili să le desfășoare datorită cunoașterii informației, indiferent dacă aceasta implică cercetarea, dezbateră sau analiza problemelor ce țin de factorul de gen;
- introducerea la grupă a unor procedee și tehnici didactice care să încurajeze analiza critică, care acceptă existența unei multitudini de puncte de vedere, care promovează munca în echipă și pe proiecte cu tematică de gen;
- stimularea copiilor în a-și dezvolta capacități de analiză critică și de gândire proprie prin analogii și modele de gen;
- dezvoltarea la copii a capacităților intelectuale de a analiza și a interpreta informația legată de asemănările și diferențele de gen în mod critic, pe calea dialogului;
- schimbarea statutului social al educatoarei/educatorului.

Toate acestea impun însă și schimbări ale curriculum-ului. Curriculumul pentru educația timpurie și pregătirea/ formarea continuă a educatoarelor/educatorilor trebuie să conțină abordări inovatoare interdisciplinare în predarea integrată a activităților pe domenii experiențiale, a activităților de dezvoltare personală și a activităților liber alese, capabile să conducă la realizarea competențelor urmărite, așa cum sunt ele precizate în documentele curriculare și anume:

- competențe psihopedagogice, exprimate în proiectarea, conducerea, evaluarea procesului de instruire, în cunoașterea, consilierea și asistarea dezvoltării personalității copilului de vârstă timpurie prin valorificarea specificului de gen al acestuia;
- competențe sociale, exprimate în interacțiunile sociale cu copiii de vârstă timpurie și cu grupurile școlare;
- competențe manageriale, obiectivate în organizarea și conducerea grupei de copii.

CAPITOLUL V

Cercetare pedagogică privind eficiența jocului de gen și a învățării prin descoperire și cooperare de gen la vârsta timpurie

Capitolul V reprezintă cea mai importantă parte a cercetării și cuprinde intervenția formativă în vederea studierii posibilităților concrete de eficientizare a activităților integrate/ activități pe domenii experiențiale, activități de dezvoltare personală, activități liber alese, cu ajutorul metodelor didactice- jocul de gen și învățarea prin descoperire și cooperare de gen, la vârsta timpurie. Abordarea experimentală a implicat parcurgerea a trei etape distincte:

- Etapa documentării teoretice și a sintezei datelor furnizate de demersul investigativ de factură constatativă, care a condus la formularea ipotezei experimentale și a obiectivelor urmărite;
- Etapa delimitării spațiului operațional, etapă concretizată în realizarea eșantionării populației și a conținutului instructiv-educativ, precum și alegerea instrumentelor de lucru;
- Etapa realizării designului experimental, respectiv a proiectării etapelor de pre-experiment, experimentul propriu-zis, post-experiment.

Aspecte critice ale investigației:

- lipsa unui aparat conceptual specializat privind problematica genului în educație – din punct de vedere al pedagogiei de gen, al metodelor și al conținuturilor; numărul redus de materiale sau proiecte pe această temă.

Modernizarea învățământului prin utilizarea de noi metode, procedee, mijloace didactice și forme de organizare care să permită reasamblări, reajustări și adaptări, depinde de cunoașterea, înțelegerea și abilitatea de a le folosi. Munca educatoarelor/educatorilor trebuie

să se concentreze pe dezvoltarea abilităților și capacităților copiilor și nu pe aspecte exterioare subiecților, de aceea am întreprins o cercetare în care am urmărit atingerea unor astfel de obiective.

Pornind de la aceste obiective s-a formulat ipoteza cercetării astfel: utilizarea metodelor didactice- jocul de gen și învățarea prin descoperire și cooperare de gen în predarea cunoștințelor din domeniul educației de gen, oferă un context favorabil pentru optimizarea înțelegerii și însușirea trainică a acestora, determinând sporirea eficienței activității didactice la vârsta timpurie.

Obiective generale propuse:

- îmbunătățirea calității predării prin utilizarea metodelor didactice- jocul de gen și învățarea prin descoperire și cooperare de gen;
- obținerea unor performanțe școlare superioare prin utilizarea acestor metode didactice în activitățile integrate/ pe domenii experiențiale, de dezvoltare personală, liber alese, specifice vârstei timpurii;
- implicarea activă și conștientă a copiilor în procesul dobândirii de noi cunoștințe;
- dezvoltarea potențialului cognitiv al copiilor.

Pentru atingerea acestor obiective s-au aplicat chestionare educatoarelor, iar copiilor li s-a aplicat bateria omologată de teste NEPSY (care permite evaluarea neuropsihologică a dezvoltării copiilor cu vârste cuprinse între 3 și 12 ani). S-au desfășurat activități în care copiii au fost parteneri ai cadrelor didactice în descoperirea cunoștințelor, prin utilizarea, îndeosebi, a metodelor didactice- jocul de gen și învățarea prin descoperire și cooperare de gen.

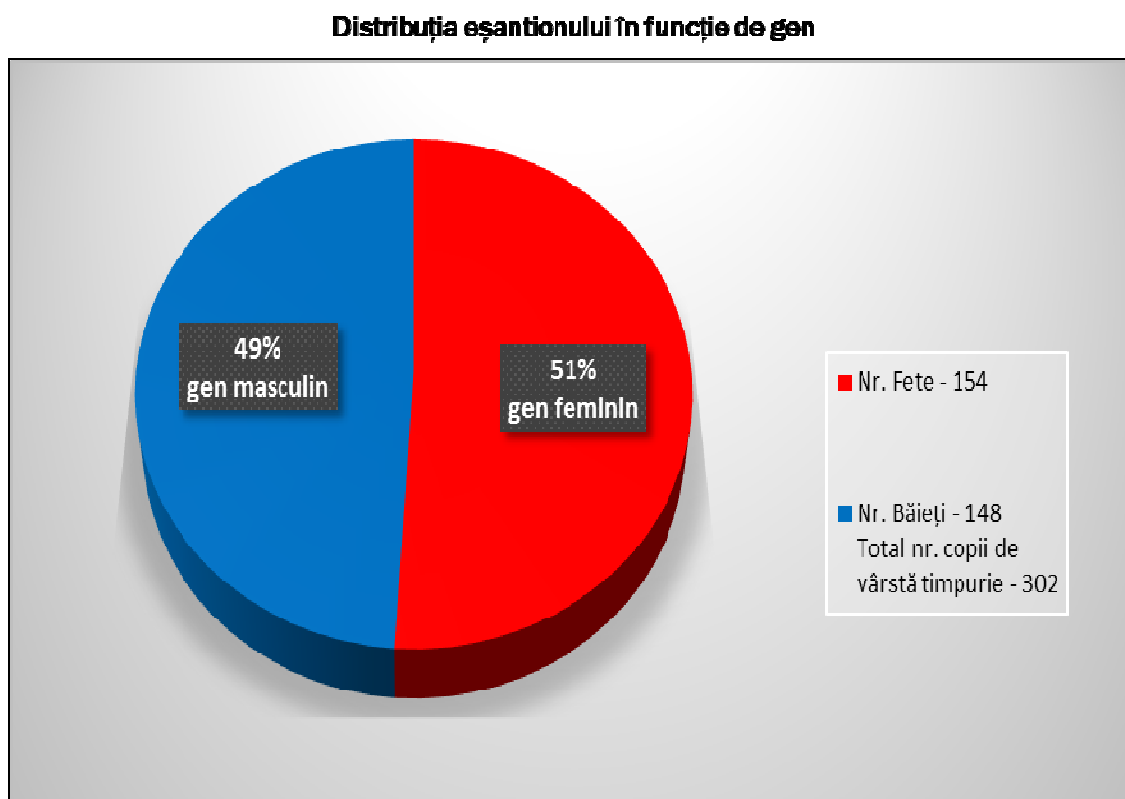
Scopul aplicării bateriei de teste NEPSY a fost de a observa diferențele care există între scorurile diferitelor subteste obținute de fete față de cele obținute de băieți la vârsta timpurie, prin raportare la normal/ la etalon. Au fost utilizate chestionare NEPSY tipizate pentru fiecare copil, în funcție de vârsta acestuia, pentru următoarele domenii:

- Atenție și funcții executive – subtestele: Atenție vizuală și Statuia pentru 3-4 ani; Turnul, Atenție auditivă, Atenție vizuală pentru 5-6 ani;
- Limbaj – subtestele : Denumirea părților corpului, Procesare fonologică, Înțelegerea instrucțiunilor pentru 3-4 ani; Procesare fonologică, Numire rapidă, Înțelegerea instrucțiunilor pentru 5-6 ani;
- Funcții senzoriomotorii – subtestele: Bătaia ritmică a degetelor, Precizie vizuo-motorie pentru 3-4 ani; Bătaia ritmică a degetelor, Precizie vizuo-motorie, Imitarea poziției mâinii pentru 5-6 ani;
- Procesare vizuospațială – subtestele: Copierea desenului, Construcția din cuburi pentru 3-4 ani; Copierea desenului, Săgeți pentru 5-6 ani;

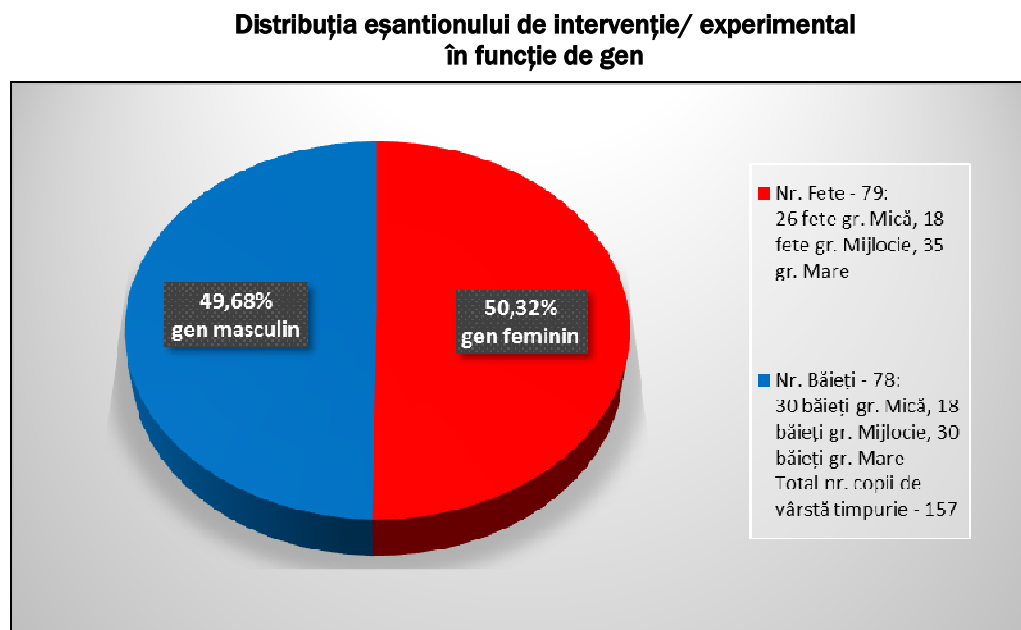
- Memorie și învățare – subtestele: Memorie narativă, Repetarea propozițiilor pentru 3-4 ani; Memoria fețelor, Memoria numelor, Memoria narativă.

Cu ajutorul celor 21 de educatoare de la Grădinița cu PP „Ion Creangă” Zalău, fiecărui copil i-au fost aplicate subtestele corespunzătoare. Durata medie a unui interviu a fost de o oră și 30 minute, iar scorurile obținute au fost comparate cu normalul pentru vârstă, urmărind tabelele standardizate din bateria NEPSY. Fiecare scor obținut a fost suprapus cu IQ-ul/ nivelul de inteligență normal, iar la final s-a putut calcula prin media aritmetică a celor cinci scoruri obținute un IQ (Intelligence Quotient) global/ nivel de inteligență global, interpretarea scorului global realizându-se prin raportarea la următoarea scală: Inteligență medie: 90-110, Inteligență submedie: 80-89, Inteligență de limită: 70-79, Întârziere mintală ușoară: 50-69, Întârziere mintală medie: 35-49. Prin această testare am reușit să facem o analiză diagnostică cu privire la nivelul dezvoltare și de pregătire al eșantionului de copii ales, care sunt dificultățile pe care le întâmpină în învățare și mai ales care sunt metodele prin care învățarea poate căpăta o eficiență sporită.

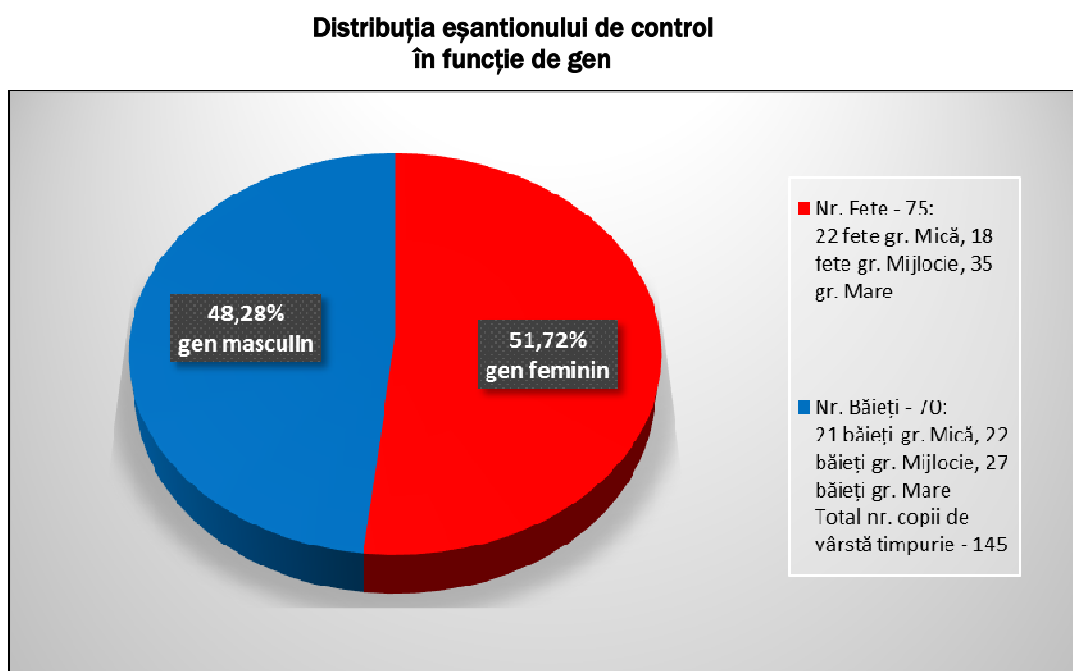
Figura 15. V.2.2. Distribuția întregului eșantion de copii de vârstă preșcolară, în funcție de gen

Figura 16. V.2.2. Distribuția eșantionului de intervenție/ experimental în funcție de gen

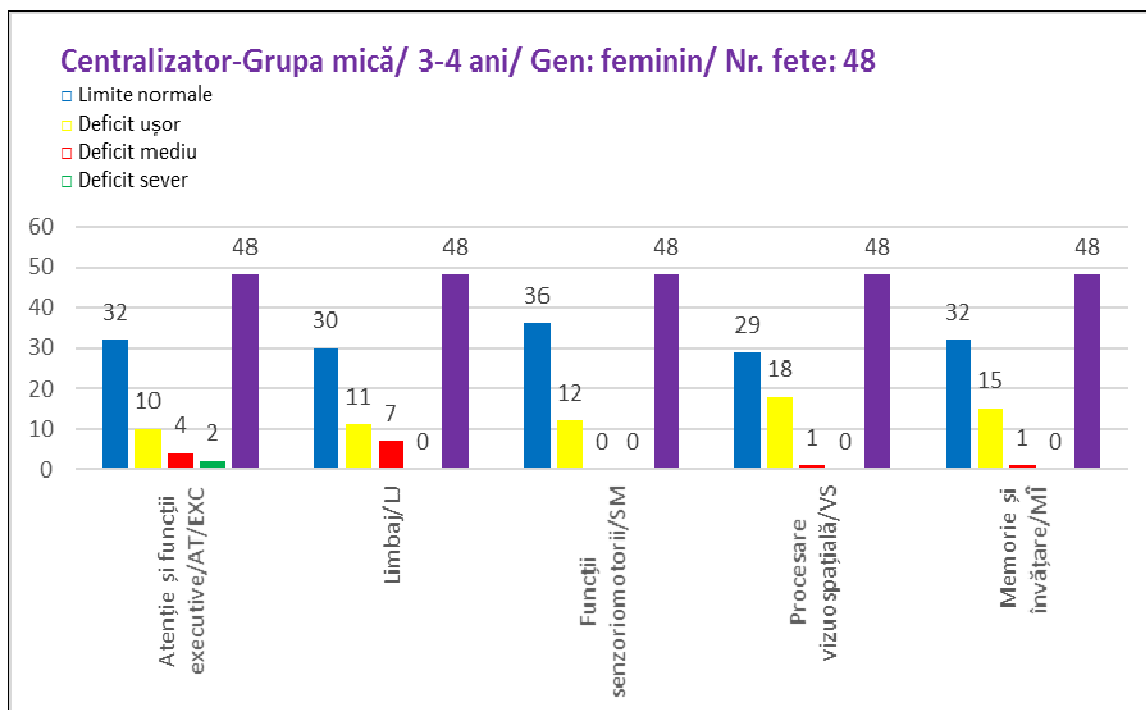
Figura 17.V.2.2 Distribuția eșantionului de control în funcție de gen

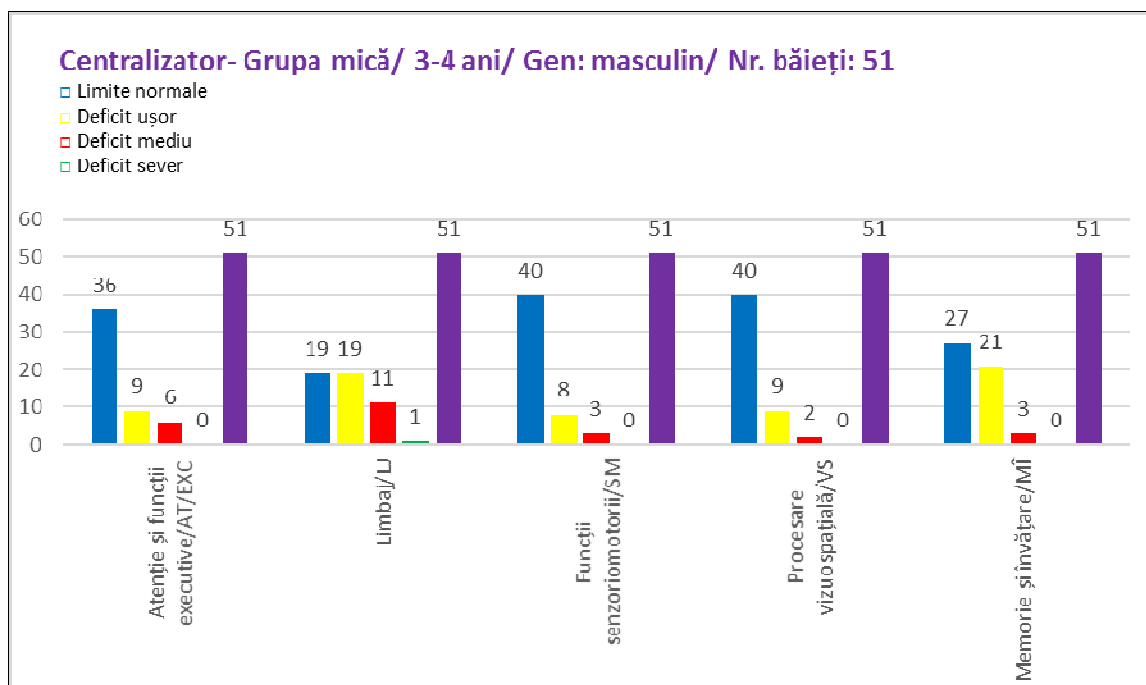
În urma centralizării datelor și prelucrării lor au fost obținute următoarele rezultate în funcție de vârstă și gen, pe cele cinci domenii de bază NEPSY (Figurile 18.V.2.2-24.V.2.2):

- **Atenție și funcții executive/ AT/EXC:**
  - 73% (220 copii) s-au încadrat în limite normale,
  - 17% (51 copii) au avut deficit ușor,
  - 9% (29 copii) au avut deficit mediu,
  - 1% (2 copii) au avut deficit sever;

- **Limbaj/ LJ:**
  - 60% (181 copii) s-au încadrat în limite normale,
  - 28% (84 copii) au avut deficit ușor,
  - 11% (36 copii) au avut deficit mediu,
  - 1% (1 copil) a avut deficit sever;

- **Funcții senzoriomotorii/ SM:**
  - 68% (208 copii) s-au încadrat în limite normale,
  - 24% (73 copii) au avut deficit ușor,
  - 7% (20 copii) au avut deficit mediu,
  - 1% (1 copil) a avut deficit sever,

- **Procesare vizuospațială/ VS:**
  - 68% (208 copii) s-au încadrat în limite normale,
  - 20% (62 copii) au avut deficit ușor,
  - 12% (32 copii) au avut deficit mediu,

- **Memorie și învățare/ MÎ):**
  - 65% (197 copii) s-au încadrat în limite normale,
  - 27% (83 copii) au avut deficit ușor,
  - 8% (22 copii) au avut deficit mediu.

Figura 18.V.2.2. Centralizator NEPSY/ Grupa mică/ 3-4 ani/ Gen feminin/ nr. fete : 48

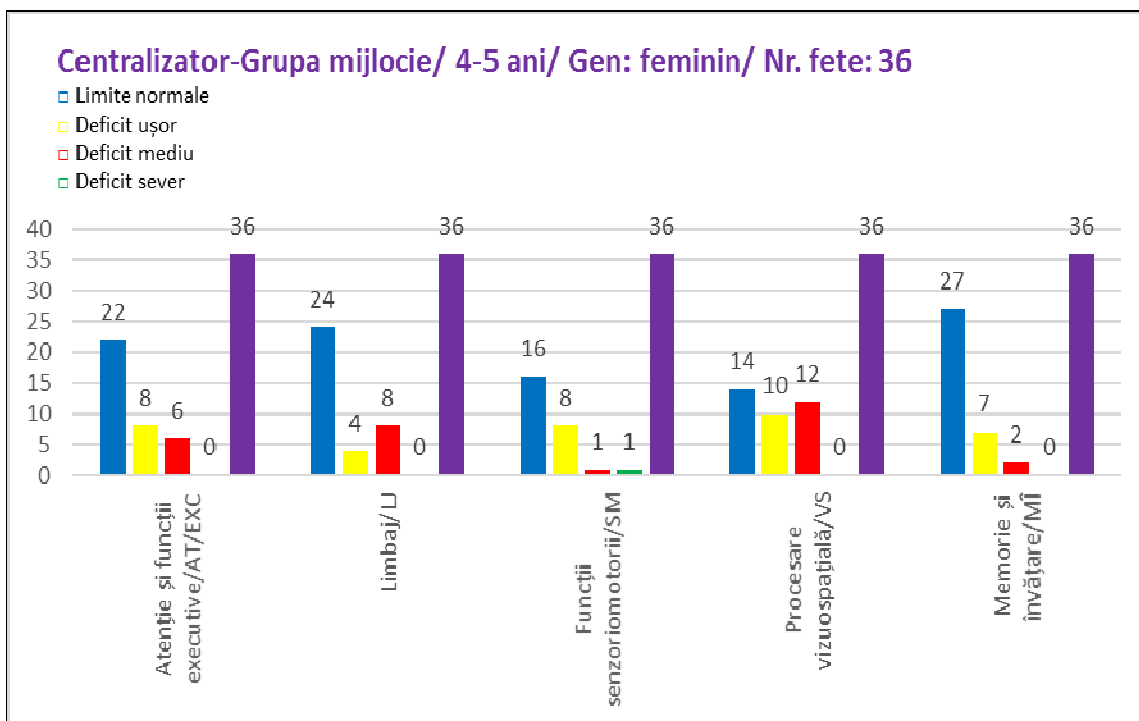

Figura 19.V.2.2. Centralizator NEPSY/Grupa mică/3-4 ani/ Gen masculin/ nr. băieți : 51

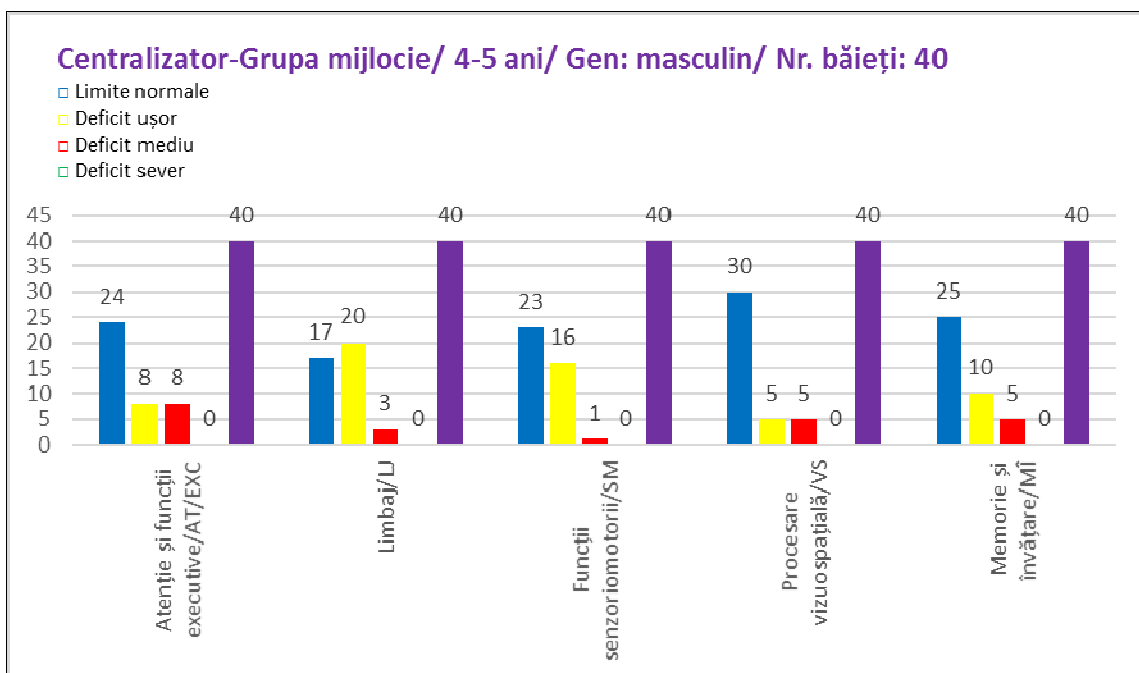

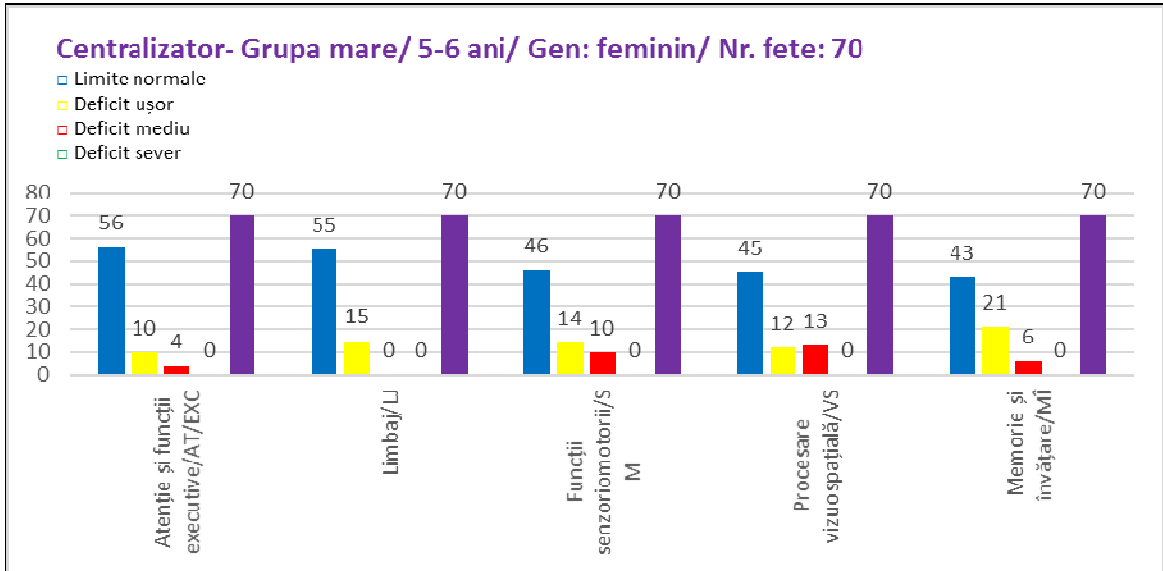
Figura 20.V.2.2. Centralizator NEPSY/ Grupa mijlocie/4-5 ani/Gen feminin/nr. fete: 36

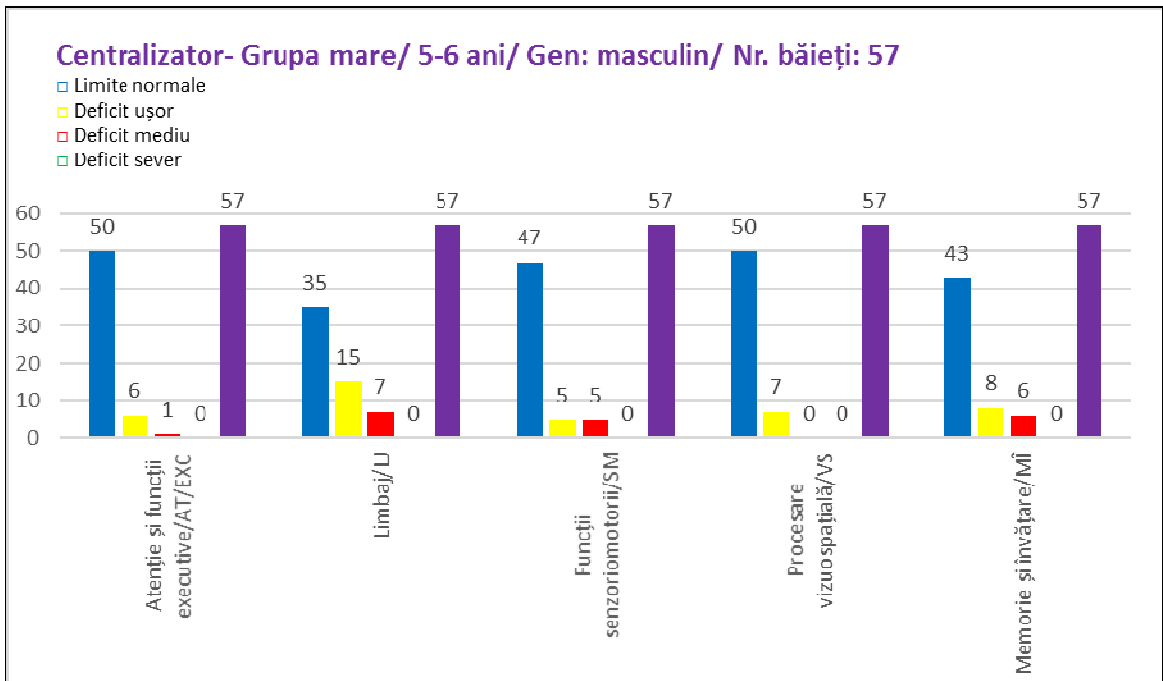
Figura 21.V.2.2. Centralizator NEPSY/Grupa mijlocie/4-5 ani/Gen masculin/nr.băieți:40

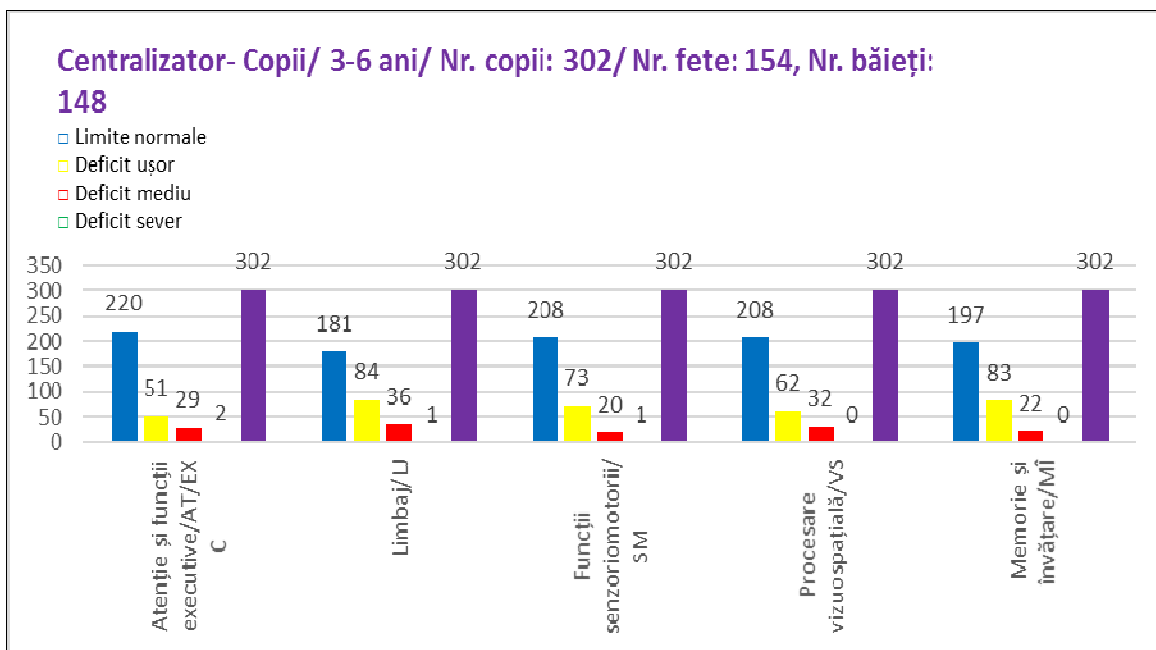
Figura 22.V.2.2. Centralizator NEPSY/ Grupa mare/5-6 ani/Gen feminin/nr. fete: 70

Figura 23.V.2.2. Centralizator NEPSY/ Grupa mare/5-6 ani/Gen masculin/nr. băieți: 57

Figura 24.VI.2.2. Centralizator NEPSY/Copii/3-6 ani/Nr. copii: 302/nr.fete: 154, nr. băieți:148

Analiza și interpretarea rezultatelor obținute de către copiii grupelor experimentale și de control la probele de evaluare inițiale, finale, de retestare și de verificare la distanță au vizat măsura în care cunoștințele teoretice însușite prin metodele didactice - joc de gen și învățarea prin descoperire și cooperare de gen sunt operaționale.

Punctajele obținute de copii la o anumită probă au fost stabilite prin însumarea punctelor realizate de către aceștia la itemii probei și prin împărțire la numărul copiilor din grupa respectivă.

În vederea analizei situației claselor experimentale și de control corespunzătoare fiecărei etape a evaluării, datele numerice au fost consemnate în tabele de date.

Interpretarea rezultatelor obținute de copiii din grupele participante la cercetare este prezentată, în formă condensată, în tabelele de mai jos, unde sunt redată perechile de grupe echivalente, efectivele acestora, mediile punctajelor realizate de către copii, diferența mediilor punctajelor realizate pentru perechile de grupe, compararea acestora cu ajutorul criteriului statistic Pearson.

Diferite tipuri de asocieri între rezultatele obținute de grupul experimental, respectiv rezultatele obținute de grupul de control sunt redată prin intermediul valorilor coeficientului Pearson (r).

Tabelul 18.V.6. Valoarea coeficientului Pearson (r)

Nr. crt.	Tipul de asociere	Valoarea coeficientului Pearson
1.	Rezultate pre-test grup experimental și post-test grup experimental	0,71
2.	Rezultate pre-test grup control și post-test grup control	0,70
3.	Rezultate pre-test grup experimental și rezultate retest grup experimental	0,65
4.	Rezultate pre-test grup control și rezultate retest grup control	0,64

Așadar, la eșantionul de control punctajele obținute la retest sunt mai mici decât la post-test și decât la pretest. Diferența obținută la cele trei testări/ eșantionul de fete este: de - 0,32 % dintre pretest și post-test; de -0,64% dintre pretest și retest; iar diferența obținută la cele trei testări/ eșantionul de băieți este de: -0,68% dintre pretest și post-test; de -1,02% dintre pretest și retest, aspecte vizibile în tabelul de mai jos. Sinteza pe orizontală – respectiv sub aspectul genului feminin sau masculin – a rezultatelor obținute de copiii participanți la experiment la cele trei testări se prezintă astfel:

Tipul de eșantion	Grupa mică 3-4 ani	Grupa mijlocie 4-5 ani	Grupa mare 5-6 ani	Rezultate obținute		Dif.	Rez.	Dif.
				Pretest	Post-test		Retes t	
Eșantionul experimental Gen feminin N total=79	N=26	N=18	N=35	362p 100%	371p 102,48 %	+2,48 %	372p 102,7 6%	+2,76 %
Eșantionul experimental Gen masculin N total=78	N=30	N=18	N=30	342p 100%	359p 104,97 %	+4,97 %	360p 105,2 6%	+5,26 %
Eșantionul de control Gen feminin N total=75	N=22	N=18	N=35	314p 100%	313p 99,68%	- 0,32%	312p 99,36 %	-0,64%
Eșantionul de control Gen masculin N total=70	N=21	N=22	N=27	295p 100%	293p 99,32%	- 0,68%	292 98,98 %	-1,02%

Tabel 19.V.6. Sinteza pe orizontală a rezultatelor obținute de copiii participanți la experiment

Sinteza pe verticală – respectiv atât sub aspectul genului feminin sau masculin cât și al vârstei copiilor – a rezultatelor obținute de copiii participanți la experiment la cele trei testări se prezintă astfel:

Tabel 20.V.6. Sinteza pe verticală a rezultatelor obținute de copiii de grupă mică/ 3-4 ani/ participanți la experiment

Tipul de eșantion	Grupa mică 3-4 ani	Rezultate obținute		Diferența	Retest	Dif.
		Pretest	Post-test			
Eșantionul experimental Gen feminin	N=26	110p 100%	115p 104,54%	+4,54%	120p 109,09 %	+9,09 %
Eșantionul experimental Gen masculin	N=30	129p 100%	134p 103,87 %	+3,87%	139p 107,75 %	+7,75 %
Eșantionul de control Gen feminin	N=22	74p 100%	74p 100%	0%	73p 98,64%	-1,35 %
Eșantionul de control Gen masculin	N=21	81p 100%	80p 98,76%	-1,24%	79p 97,53%	-2,46 %

Tabel 21.V.6. Sinteza pe verticală a rezultatelor obținute de copiii de grupă mijlocie/ 4-5 ani/ participanți la experiment

Tipul de eșantion	Grupa mijlocie 4-5 ani	Rezultate obținute		Diferența	Retest	Dif.
		Pretest	Post-test			
Eșantionul experimental Gen feminin	N=18	80p 100%	82p 102,50%	+2,50%	82p 102,50%	+2,50%
Eșantionul experimental Gen masculin	N=18	78p 100%	83p 106,41 %	+6,41%	81p 103,84%	+3,84%
Eșantionul de control Gen feminin	N=18	72p 100%	72p 100%	0%	71p 98,61	-1,38%
Eșantionul de control Gen masculin	N=22	92p 100%	91p 98,91%	-1,09%	89p 96,73%	-3,26%

Tabel 22.V.6. Sinteza pe verticală a rezultatelor obținute de copiii de grupă mare/ 5-6 ani/ participanți la experiment

Tipul de eșantion	Grupa mare 5-6 ani	Rezultate obținute		Diferența	Retest	Dif.
		Pretest	Post-test			
Eșantionul experimental Gen feminin	N=35	172p 100%	174p 101,16%	+1,16%	175p 101,74 %	+1,74%
Eșantionul experimental Gen masculin	N=30	135p 100%	142p 105,18 %	+5,18%	140p 103,70 %	+3,70%
Eșantionul de control Gen feminin	N=35	168p 100%	167p 99,40%	-0,60%	160p 95,23%	-4,76%
Eșantionul de control Gen masculin	N=27	122p 100%	122p 100%	0%	116p 95,08%	-4,91%

Tabelul sintetic al rezultatelor școlare obținute de participanții la experiment evidențiază faptul că atât eșantionul experimental feminin cât și cel masculin au realizat progres, au

obținut rezultate mai bune la post-test și la retest, iar eșantionul de control feminin și eșantionul de control masculin au obținut rezultate mai slabe. La testarea inițială, perechile de grupe nu s-au diferențiat semnificativ, ceea ce ne-a permis să stabilim că ele erau inițial echivalente. Reprezentarea grafică după utilizarea coeficientului Pearson ne arată că valoarea acestuia la grupul experimental se încadrează în intervalul 0,50-1 deci indică o corelație pozitivă, dispersia este mai mare, deci s-au produs modificări ca urmare a metodelor didactice folosite, s-a modificat atitudinea copiilor față de învățare, pe când la grupul de control se constată o oarecare omogenitate spre regresie, ceea ce denotă tendința de reproducere a comportamentului avut anterior față de învățare.

Capitolul VI

Concluzii

Capitolul VI cuprinde concluziile finale. Investigația experimentală a confirmat faptul că spre deosebire de expunerea descriptiv-enumeraivă de către educatoare/educator a cunoștințelor de gen și de memorarea mecanică a acestora de către copii, predarea activităților în mod integrat sau pe domenii experiențiale, pe domenii de dezvoltare personală, liber alese prin jocul de gen și prin învățarea prin descoperire și cooperare de gen are efecte pozitive asupra activității copiilor de vârstă timpurie, atât pe plan formativ cât și informativ. Astfel, punerea sau provocarea unei probleme cu tematică de gen contribuie la dezvoltarea cognitivă a copiilor, întrucât îi ajută și chiar îi determină pe aceștia să-și pună propriile întrebări la care încearcă să răspundă singuri, să rezolve situațiile problematice prin efort propriu. Bazându-se pe mobilizarea permanentă și pe reactualizarea cunoștințelor și achizițiilor precedente, jocul de gen și învățarea prin descoperire și cooperare de gen înlesnesc realizarea unei înlănțuirii logice și firești, între vechile cunoștințe și noile informații; domeniile experiențiale nu constituie secvențe separate, ci dimpotrivă, ele se intercondiționează în cadrul unei situații de instruire; noile conținuturi de gen sunt puse în corelație cu cunoștințele anterioare contribuind la o mai bună fixare și o mai bună înțelegere a acestora, întrucât valorifică și activează experiența anterioară de cunoaștere a copiilor de vârstă timpurie. Sistemul de cunoștințe și abilități de care dispune copilul, devine o sursă importantă pentru punerea diverselor probleme de cunoaștere, teoretice sau practice, pentru eforturile intelectuale depuse în scopul soluționării lor, toate acestea finalizându-se cu încadrarea independentă a noilor cunoștințe de gen în sistemul cognitiv propriu. Observațiile efectuate pe parcursul cercetării, precum și analiza comparativă a rezultatelor obținute de către copiii, fete și băieți, din grupa experimentală, comparativ cu cei din grupa de control, demonstrează efectele favorabile ale strategiilor didactice de valorificare a dimensiunii de gen la vârsta timpurie, respectiv joc de gen și învățare prin descoperire și cooperare de gen, forma de organizare pe centre de interes,

kitul de materiale didactice de realizare a educației de gen la vârsta timpurie, asupra asimilării cunoștințelor, cu influență formativă benefică asupra personalității copiilor. Creșterea calității învățării și asimilării cunoștințelor de gen este datorată și accentuării participării afective a copiilor în procesul instruirii lor, cunoștințele nu sunt impuse de către educatoare/educator, ci reprezintă un lucru dobândit prin acțiuni motivate intern, deci ele au valoare psiho-emoțională pentru copii. Optăm pentru folosirea continuă a acestor strategiilor didactice de valorificare a dimensiunii de gen la vârsta timpurie, respectiv joc de gen și învățare prin descoperire și cooperare de gen, forma de organizare pe centre de interes, kitul de materiale didactice de realizare a educației de gen la vârsta timpurie, în procesul de predare-învățare a cunoștințelor, întrucât prin intermediul lor se stimulează operațiile gândirii logice ale copiilor, imaginația și creativitatea și de asemenea, conduc la dinamizarea copiilor, în funcție de gen, în timpul activităților didactice, la înlăturarea monotoniei care poate să apară în situația instructiv-educativă. Utilizarea strategiilor didactice de valorificare a dimensiunii de gen la vârsta timpurie, îi permit copilului să fie permanent și direct implicat în construirea propriului traseu de învățare. Așadar, concluzionăm că eforturile noastre în acest studiu au fost concentrate spre a identifica strategiile didactice eficiente prin care putem valorifica dimensiunea de gen în vederea realizării unei dezvoltări cognitive optime a copiilor de vârstă timpurie, încercând să oferim cadrelor didactice câteva puncte de sprijin în acest sens.

Totodată, considerăm acest demers îndreptățit, cu atât mai mult cu cât educația de gen la vârsta timpurie este tangențial regăsită în curriculumul pentru învățământul preșcolar și propunem ca direcție viitoare de cercetare pedagogică impactul acestor strategii didactice de valorificare a dimensiunii de gen asupra dezvoltării emoționale a copiilor de vârstă timpurie.

BIBLIOGRAFIE

1. Aebli, H., (1973), Didactica psihologică, Editura Didactică și Pedagogică, București
2. Adăscăliței, A.A., (2003), Instruirea asistată de calculator (curs), U.T. „Gh. Asachi”, Iași
3. Albulescu, I., Albulescu, M., (2000), Predarea și învățarea disciplinelor socio-umane, Editura Didactică și Pedagogică, București
4. Albulescu, M. și Albulescu, I., (2002), Studiul disciplinelor socio-umane, Editura Dacia, Cluj-Napoca
5. Albulescu, I., (2004), Pragmatica predării. Activitatea profesorului între rutină și creativitate, Editura PUC, Cluj-Napoca
6. Antonesei, L., (1996), Paideia. Fundamentele culturale ale personalității, Editura POLIROM, Iași
7. Ausubel, D.R., (1981), Învățarea în școală. O introducere în psihologia pedagogică, Editura Didactică și Pedagogică, București
8. Babanski, I.K., (1979), Optimizarea procesului de învățământ, Editura Didactică și Pedagogică, București
9. Bârzea C., (1995), Arta și știința educației, Editura Didactică și Pedagogică, București
10. Bernat, S.E., (2003), Tehnica învățării eficiente, Editura PUC, Cluj-Napoca
11. Bem S.L., (1998), An unconventional family, New Haven: Yale University Press, USA
12. Bocoș, M., (2002), Instruire interactivă, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca
13. Bocoș, M., (2003), Teoria și practica cercetării pedagogice, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca
14. Bocoș, M., (2004), coordonator, Evaluarea în învățământul primar. Aplicații practice, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca
15. Bocoș, M., (2002), Instruirea interactivă: repere pentru reflecție și acțiune, ediția a doua, Editura PUC, Cluj-Napoca
16. Bocoș, M., (2016), coordonator, Dicționar praxiologic de pedagogie, Volumul I, Editura Paralela 45, Pitești
17. Bocoș, M., (coordonator), Răduț-Taciu, R., Stan, C., (2016), Dicționar praxiologic de pedagogie, Vol. 2: E-H, Editura Paralela 45, Pitești
18. Bocoș, M., (2008), Didactica disciplinelor pedagogice: un cadru constructivist, Ediția a III-a, Editura Paralela 45, Pitești

19. Bocoș, M., Gavra, R., Marcu, S.D. (2008), Comunicarea și managementul conflictului, Editura Paralela 45, Pitești
20. Bocoș, M., Miron, I., (coordonator), (2009), Tratat de didactică modernă, Editura Paralela 45, Pitești
21. Bocoș, M., Chiș, V., (coordonator), (2013), Management curricular: Repere teoretice și aplicative, vol.I, Editura Paralela 45, Pitești
22. Bocoș, M., Răduț-Taciu, R., Chiș, O., (coordonator), (2015), Tratat de management educațional pentru învățământul primar și preșcolar, Editura Paralela 45, Pitești
23. Borțeanu, S., Brănișteanu, R., Breben, S., Fulga, M., Grama, F., Haiden, R., Ignat, E., Mânzu, L., Necula, G., Nicolae, I., Popescu, C., Răileanu, D., Curriculumul pentru învățământul preșcolar, (2009), Editura Didactica Publishing House, București
24. Breben, S., Gongea, E., Ruiu, G., Fulga, M., (2002), Metode interactive de grup-Ghid metodic, Editura Arves, Craiova
25. Bruner, J., S., (1974), Actul descoperirii în probleme de pedagogie contemporană, vol.V, Editura Didactică și Pedagogică, București, p.171-181.
26. Bruner, J., S., (1970), Pentru o teorie a instruirii, Editura Didactică și Pedagogică, București
27. Bruner, J., S., (1970), Procesul educației intelectuale, Editura Științifică, București
28. Bontaș, I., (1994), Pedagogie, Editura ALL, București
29. Bulboacă A., Vișan, G., Labirintul jocurilor (antologie de jocuri pentru preșcolari și școlari), (2015), Editura Arlequin, București
30. Călin, M., C., (1995), Procesul instructiv-educativ. Instruirea școlară-analiza referențială, Editura Didactică și Pedagogică, București
31. Cerghit, I., (1980), Metode de învățământ, Editura Didactică și Pedagogică, București
32. Cerghit, I., (2006), Metode de învățământ, Editura Polirom, Iași
33. Cerghit, I., (1983), Perfecționarea lecției în școala modernă, Editura Didactică și Pedagogică, București
34. Chiru C., Ciuperca C., (2000), Stereotipurile etnice și de gen la preșcolari, Sociologie românească, nr. 3-4
35. Chiș, V., (2001), Activitatea profesorului între curriculum și evaluare, Editura PUC, Cluj-Napoca
36. Chiș, V., (2001), Provocările pedagogiei contemporane, Editura PUC, Cluj-Napoca
37. Chiș, V., (2005), Pedagogia contemporană. Pedagogia pentru competențe, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca

38. Chiș, V., (autor), (2014), Fundamentele pedagogiei: repere tematice pentru studenți și profesori. Ediție bilingvă, Editura Eikon, Cluj-Napoca
39. Crețu, C., (1995), Politica promovării talentelor. Dreptul la o educație diferențiată, Editura Cronica, Iași
40. Cristea, S., (2003), Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației, Editura Litera, Chișinău
41. Cucuș, C., (1998), Pedagogie, Editura Polirom, Iași
42. Danino, P., (1999), Probleme et problematization en philosophie, L'enseignement philosophique, nr. 6
43. David, D., (2014), Dezvoltare personală și socială: eseuri și covorbiri despre viață cu psihologul Daniel David, Editura Polirom, Iași
44. Delors, J., (2000), Comoara lăuntrică, Editura Polirom, Iași
45. Dimitriu, E., (1982), Psihologia procesului de instruire, Editura Didactică și Pedagogică, București
46. Eliot, L., (2011), Creier roz, creier bleu: diferențele de gen la copii și adulți, Editura Trei, București
47. Engelmann, S., Engelmann, T., (1992), Dați copilului vostru o inteligență superioară, Editura CEDC, București
48. Faure, E., (1974), A învăța să fii, E.D.P., București
49. Goleman, D., (2007), Inteligența socială, Editura Curtea Veche Publishing, București
50. Goleman, D., (2008), Inteligența emoțională, ediția a III-a, Editura Curtea Veche Publishing, București
51. Flueraș, V., (2003), Paideia și gândire critică, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca
52. Gagné, R., M., (1975), Condițiile învățării, Editura Didactică și Pedagogică, București
53. Gagné, R., M., Briggs, L., S., (1977), Principii de design al instruirii, Editura Didactică și Pedagogică, București
54. Gherguț, A., (2005), Sinteze de psihopedagogie specială, Editura Polirom, Iași
55. Giurgea, M., (1970), Didactica generală, Universitatea București
56. Glava, A., Glava, C., (2002), Introducere în pedagogia preșcolară, Editura Dacia, Cluj-Napoca
57. Gliga, L., (coordonator), (2001), Învățarea activă-ghid, M.E.C.
58. Golu, P., (1985), Învățare și dezvoltare, Editura Științifică și Enciclopedică, București

59. Golu, P., Zlate, M., Verza, E. (1994), Psihologia copilului (învățare-dezvoltare), Manual pentru clasa a XI-a – Școli normale, Editura Didactică și Pedagogică, București
60. Hattie, J., (2014), Învățarea vizibilă: ghid pentru profesori, Editura Trei, București
61. Hoffman, K., Cooper, G., Powell, B., (2017), Cum să crești un copil sigur de sine, Editura Trei, București
62. Husen, T., (1979), Tendințe actuale și perspective de viitor a educației, Educația în anul 2000 - The School in question, Oxford University Press
63. Ionescu, M., (1982), Lecția între proiect și realizare, Editura Dacia, Cluj-Napoca
64. Ionescu, M., (1992), Strategii de predare și învățare, Editura Științifică, București
65. Ionescu, M., (1998), Educația și dinamica ei, Editura Tribuna învățământului, București
66. Ionescu, M., (2000), Demersuri creative în predare și învățare, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca
67. Ionescu, M., Chiș, V., (coordonator), (2001), Pedagogie. Suporturi pentru formarea profesorilor, Editura PUC, Cluj-Napoca
68. Ionescu, M., Radu, I., (coordonator), (2001), Didactica Modernă, ediția a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca
69. Ionescu, M., Radu, I., Salade, D., (2002), Studii de pedagogie aplicată, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca
70. Ionescu, M., (2003), Instrucție și educație, Editura Garamond, Cluj-Napoca
71. Ionescu, M., (2007), Instrucție și educație, Vasile Goldiș University Press, Arad
72. Ionescu, M., Bocoș, M., (coordonator), (2009), Tratat de didactică modernă, Editura Paralela 45, Pitești
73. Iucu, R., (2001), Instruirea școlară, Editura Polirom, Iași
74. Jinga, I., Istrate, E., (2001), Manual de pedagogie, Editura All Educațional, București
75. Jinga, I., Vlăsceanu, L., (coordonator), (1989), Stucturi, strategii și performanțe în învățământ, Editura Academiei, București
76. Jinga, I., Negreț, I., (1994), Învățarea eficientă, Editura Tehnică, București
77. Joița, E., (2002), Educația cognitivă, Editura Polirom, Iași
78. Jude, I., (2002), Psihologie școlară și optim educațional, Editura Didactică și Pedagogică, București
79. Jurcău, N., (1999), Psihologie școlară, Editura U.T. Pres, Cluj-Napoca
80. Knud, I., (2014), Teorii contemporane ale învățării, Editura Trei, București

81. Landsheere, V., De, Landsheere, G., De, (1979), Definirea obiectivelor educației, Editura Didactică și Pedagogică, București
82. Landsheer, V., De, (1992), L'education et la formation, PUF, Paris
83. Laube, S., (2007), Balul florilor, în limba română, Editura Cartea Copiilor, București
84. Lohisse, J., (2002), Comunicarea. De la transmiterea mecanică la interacțiune, Editura Polirom, Iași
85. Maccoby, E., E., (1998), The two sexes: growing up apart, coming together, Harvard University Press, USA
86. McClure, E., B., (2000), A meta-analytic review of sex differences in facial expression processing and their development in infants, children and adolescents, Psychological Bulletin, 126:424-453
87. Momanu, M., (2002), Introducere în teoria educației, Editura Polirom, Iași
88. Malița, M., (1982), Orizontul fără limite al învățării. Lichidarea decalajului uman. Editura Politică, București
89. Marcus, S., (1999), Competența didactică, Editura ALL, București
90. Marga, A., (2000), Universitatea "Babeș-Bolyai". Dezvoltare și consolidare, Cluj-Napoca
91. Mărcuș, I., (2006), Rolul produselor informatice în cunoaștere. I.A.C., în Bocoș, M., Chiș, V., Albușescu, I., Stan, C. (coordonatori), Tradiții, valori și perspective în pedagogia învățământului primar, Casa Cărții de știință, Cluj-Napoca
92. Montfort, E., (autor), Turbuc, M., (trad.), Botez, A., (trad.), Suci, D., (trad.), (2014), Bărbat și femeie: Egalitate sau diferență? Ce-mi spune trupul sexuat despre identitatea mea?, Târgu-Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg
93. Monteil, J., M., (1997), Educație și formare. Perspective psihosociale, Editura Polirom, Iași
94. Mânzat, I., Valențele didactice ale teoriei învățării structural-constructive, în Revista de pedagogie, nr. 5/1991.
95. Matthews, G., Dearz, J., I., (2005), Psihologia personalității, Editura Polirom, Iași
96. Mîlcu, M., (2005), Psihologia relațiilor interpersonale, Editura Polirom, Iași
97. Miclea, M., (1999), Psihologie cognitivă, Editura Polirom, Iași
98. Miroiu, A., (coordonator), (1998), Învățământul românesc azi, Editura Polirom, Iași
99. Muster, D., (1985), Metodologia cercetării în educație și învățământ, Editura Litera, București

100. Negru, E., G., (2016), Educația de gen la vârsta preșcolară abordată în sistem curricular, articol publicat de Future Academy www.FutureAcademy.org.uk, <http://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2016.12.57>
101. Nicola, I., (2002), *Tratat de pedagogie școlară*, Editura Didactică și Pedagogică, București
102. Neacșu, I., (1999), *Instruire și învățare*, Editura Didactică și Pedagogică, București
103. Neacșu, I., (1990), *Metode și tehnici de învățare eficientă*, Editura Militară, București
104. Okón, W., (1978), *Învățământul problematizat în școala contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București
105. Orțan, F., (2004), *Teoria și metodologia instruirii și evaluării*, Editura Universității, Oradea
106. Parten, M., (1932), Social participation among preschool children. *Journal of abnormal and social psychology*, 27
107. Parsons, T., (1961), *The Present Status of "Structural-Functional" Theory in Sociology*, New York: The Free Press
108. Păun, E., Potolea, D., (2002), *Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri aplicative*, Editura Polirom, Iași
109. Pânișoară, G., Pânișoară, I., O., (2016), *Cele șapte medalii ale succesului. Povestiri pentru părinți și copii*, Editura Polirom, Iași
110. Pelo, A., (2008), Rethinking early childhood education, article *Playing with gender*, Milwaukee, Wisc.: *Rethinking Schools*
111. Piaget, J., (1982), *Psihologie și pedagogie*, Editura Didactică și Pedagogică, București
112. Planchard, E., (1976), *Introducere în pedagogie*, Editura Didactică și Pedagogică, București
113. Popescu, E., Barbu, H., Mateiaș, A., Rafailă, E., Șerban, F., (1993), *Pedagogie preșcolară, Didactică, Manual pentru clasa a XI-a, Școli normale*, Editura Didactică și Pedagogică, București
114. Potolea, D., (1990), Reconsiderarea conceptuală a activizării școlare, „*Revista de Pedagogie*”, nr. 12
115. Potolea, D., (2002), *Conceptualizarea curriculumului. O abordare multidimensională, în Pedagogie-fundamentări teoretice și demersuri aplicative*, Editura Polirom, Iași
116. Preda, V., (2005), *Ghid pentru proiectele tematice. Abordare în manieră integrată a activităților din grădiniță*, Editura Humanitas Educational, București
117. Radu, I., T., (1978), *Învățământul diferențiat. Concepții și strategii*. Editura Didactică și Pedagogică, București

118. Radu, I., T., (1995), *Didactica modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca
119. Rätty, H., et al., (2002), *Parents' Explanations of Their Child's Performance in Mathematics and Reading: A Replication and Extension of Yee and Eccles*, article published in Volume 46, Issue 3–4, Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers
120. Răduț-Taciu, R., (2003), *Managementul educațional*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca
121. Rhoshel, K., L., et al, (2007), *Differences in genetic and environmental influences on the human cerebral cortex associated with development during childhood and adolescence*, research article on <https://doi.org/10.1002/hbm.20494>
122. Rousseau, J., J., (1973), *Emil sau despre educație*, Editura Didactică și Pedagogică, București
123. Rovee-Collier, C., (1999), *The development of infant memory*, Rutgers University, Volume 8, number 3, <https://faculty.washington.edu/sommej/Rovee-Collier1999.pdf>
124. Sălăvăștru, D., (2004), *Psihologia educației*, Editura Polirom, Iași
125. Salade, D., (coordonator), (1982), *Didactica*, Academia de Științe Sociale și Politice, Editura Didactică și Pedagogică, București
126. Salade, D., (1995), *Educație și personalitate*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca
127. Skinner, B., (1971), *Revoluția științifică a învățământului*, Editura Didactică și Pedagogică, București
128. Stan, L., (2016), *Dezvoltarea copilului și educația timpurie*, Editura Polirom, Iași
129. Stan, L., Hobjilă, A., (2016), *Dezvoltarea copilului și educația timpurie. Comunicarea verbală, nonverbală și paraverbală la preșcolari: datum și contextualizări didactice*, Editura Polirom, Iași
130. Stanciu, M., (1999), *Reforma conținuturilor învățământului*, Editura Polirom, Iași
131. Stanciu, I., G., (2006), *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*, ediția a III-a, revăzută, Editura Institutul European, Iași
132. Stănculescu, E., (2003), *Stereotipurile și vârsta în psihologia socială*, Editura Credis, București
133. Schaub, H., Zenke, G., K., (2001), *Dicționar de pedagogie*, Collegium, Editura Polirom, Iași
134. Sinhart, J., (1965), *Probleme psihologice ale teoriei învățării*, Institutul de cercetări pedagogice, București, p. 62-63.

135. Stan, C., (2001), Teoria educației. Actualitate și perspectivă; Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca
136. Stan, C., (2001), Teoria educației, Editura PUC, Cluj-Napoca
137. Stoica, A., (2003), Evaluarea progresului școlar. De la teorie la practică., Editura Humanitas Educațional, București
138. Șchiopu, V., Verza, E., (1978), Psihologia vârstelor, Editura Polirom, Iași
139. Tayler, K., Price, D., (2016), Gender diversity and inclusion in early years education, NY:Routledge, New York
140. Thompson, M., (2015), Educație fără constrângeri, Editura Herald, București
141. Ticu, C., (2004), Evaluarea psihologică a personalului, Editura Polirom, Iași
142. Tomșa, G., (2002), Competențe și abilități implicate în procesul de consiliere, în Pedagogie-fundamentări teoreticeși demersuri aplicative, Editura Polirom, Iași
143. Tomșa, G., (2005), (coordonator), Psihopedagogie preșcolară și școlară, Editura Supliment al revistei învățământul preșcolar, București
144. Țopa, L., (1978), Metode și tehnici de muncă intelectuală, Editura Didactică și Pedagogică, București
145. Văideanu, G., (1988), Educația la frontiera dintre milenii, Editura Politică, București
146. Vlăsceanu, L., (1979), Decizie și inovație în învățământ, Editura Didactică și Pedagogică, București
147. Zlate, M., (1986), Metodele activ-participative de grup utilizate în activitatea seminarială, Universitatea din București
148. ***Dicționar de pedagogie, (1979), Editura Didactică și Pedagogică, București, p. 290
149. Învățarea activă, seria Calitate în formare, (2003), M.Ed.C., Consiliul Național pentru pregătirea profesorilor
150. Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare
151. Curriculumul pentru învățământul preșcolar, (2008)
152. Dicționar de pedagogie, (1979), Editura Didactică și Pedagogică, București
153. Material ajutător pentru aplicarea programei grădinițelor de copii, (1964), Vol.II, Editura Didactică și Pedagogică, București
154. POSDRU 2007-2013 71/6.3/S/33543, ANOFM, Proiect Promovează femeia, (2012), Ghid Prevenirea stereotipurilor despre femei și bărbați la vârsta copilăriei, www.promoveazafemeia.com, p. 8